

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
โครงการ บทเรียน ความรู้ สู่การแก้ไขปัญหาหนี้สินโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม
เกษตรรวมใจ หมู่ 7 ตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

จัดทำโดย

นางทองใบ พุดซ้อน และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สัญญาเลขที่ RDG60M0017

โครงการ บทเรียน ความรู้ สู่การแก้ไขปัญหาหนี้สินโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม
เกษตรรวมใจ หมู่ 7 ตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

จัดทำโดย

นางทองใบ พุดซ้อน และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทสรุปผู้บริหาร

สถานการณ์ปัญหาหนี้สินของกลุ่มเกษตรกรรวมใจ หมู่ 7 ตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ส่วนใหญ่เป็นหนี้สินที่เกิดจากการลงทุนในภาคการเกษตร ด้านพืชและปศุสัตว์เป็นหลัก เช่น ทำไร่มันสำปะหลัง ทำนา เลี้ยงสุกร เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เกษตรกรทำการผลิตหรือ ลงทุนในพื้นที่ขนาดใหญ่ ประสบปัญหาหาราคาดันทุนสูง ในขณะที่ราคารับซื้อผลผลิตที่เกษตรกรขายได้มีราคาต่ำ ประกอบกับเกษตรกรได้กู้เงินมาลงทุนร้อยละเปอร์เซ็นต์ เพื่อนำมาลงทุนหมุนเวียนประกอบอาชีพ และใช้จ่ายในครอบครัว ส่งผลทำให้เกิดหนี้สินตกค้างไม่สามารถชำระหนี้ได้

โจทย์การวิจัยบทเรียน ความรู้ สู่การแก้ไขปัญหาหนี้สิน โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในครั้งนี้ ทำให้สมาชิกกลุ่มได้มีแนวคิดและแนวทางในการจัดการหนี้ ทาวิธีการลดหนี้สินด้วยตนเองและการหนุนช่วยจากกลุ่ม โดยศึกษาบทเรียนการเป็นหนี้ ค้นหาอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกอบรมความรู้ กฎหมายแก้ปัญหาหนี้สิน เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของกลุ่มเกษตรกรรวมใจหมู่ 7

จากกระบวนการวิจัยครั้งนี้ทำให้สมาชิกกลุ่มๆ ที่มีปัญหาหนี้สิน จะได้มีช่องทาง แนวทาง ความรู้ และเพิ่มทางเลือกใหม่ ๆ ให้กับผู้ประสบกับปัญหาหนี้สินในระดับต่าง ๆ เพื่อที่จะนำไปสู่การแก้ไขหนี้สินของเกษตรกรและครอบครัวเพิ่มขึ้น ด้วยกระบวนการแก้หนี้ทั้งในระดับบุคคลและระดับกลุ่ม และทีมวิจัยหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินจากประสบการณ์ตรงของเกษตรกร

คณะผู้จัดทำ
มกราคม 2562

กิตติกรรมประกาศ

รายงานโครงการ “บทเรียน ความรู้ สู่การแก้ไขปัญหานี้ส้น โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเกษตรรวมใจหมู่ 7 ตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา” ประสบความสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายเป็นอย่างดี คณะที่มิวิจัยจึงขอขอบพระคุณ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณการวิจัยในครั้งนี้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุวรรณภูมิ (โหนดสุวรรณภูมิ) คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ที่ให้การสนับสนุน และคำแนะนำรูปแบบการทำงาน ทีมพี่เลี้ยงมูลนิธิชีวิตไท ที่เป็นพี่เลี้ยงในการช่วยเหลือและสนับสนุนในทุกด้าน ตั้งแต่เริ่มต้นพัฒนาโครงการจนถึงขั้นตอนในการดำเนินงาน สมาชิกกลุ่มเกษตรรวมใจ หมู่ 7 สมาชิกชุมชน ผู้นำชุมชน ที่ให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยอย่างแข็งขัน ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ ที่ให้ข้อมูลและแนวทางอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย ผลงานและประโยชน์จากการศึกษาในครั้งนี้ ทีมวิจัยขอมอบแด่ชุมชนตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

คณะผู้จัดทำ

มกราคม 2562

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
 บทที่ 1 บทนำ	 1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์	3
1.4 ประเด็นการศึกษาและวิธีการศึกษา	4
1.5 ขั้นตอนในการดำเนินการ	5
1.6 ขอบเขตการวิจัย	6
1.7 ระยะเวลาในการวิจัย	6
1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	6
 บทที่ 2 แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	 7
2.1 บทเรียน (lesson)	7
2.2 ความรู้ (Knowledge)	8
2.3 หนี้สิน (debt)	9
2.4 การมีส่วนร่วม (participation)	11
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13

บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย	16
3.1 แผนงานและกิจกรรม	16
3.2 รายละเอียดกิจกรรม	17
3.3 กิจกรรมจัดเวทีชี้แจงโครงการแก่สมาชิกกลุ่ม	21
3.4 กิจกรรมเวทีเตรียมความพร้อมในการเก็บรวบรวมข้อมูล	21
3.5 แนวทางการแก้ปัญหาหนี้สิน (บทเรียน)	22
3.6 กิจกรรมเก็บรวบรวมข้อมูลหนี้สินของสมาชิกและคนในชุมชน	24
3.7 กิจกรรมศึกษาดูงาน	25
3.8 กิจกรรมอบรมความรู้กฎหมายแก้ไขปัญหานี้สินเกษตรกร	26
3.9 วิเคราะห์ข้อมูล	26
บทที่ 4 ผลการศึกษา	27
4.1 บริบทชุมชนหนองแห่น	27
4.2 อาณาเขตของตำบลหนองแห่น	28
4.3 แผนที่ชุดกลุ่มดิน ต.หนองแห่น อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา	29
4.4 ข้อมูลกลุ่มเกษตรกรรวมใจ หมู่ 7	34
4.5 สถานการณ์หนี้สิน	36
4.6 แนวทางการแก้ไขหนี้สินของกลุ่ม	48
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย	50
5.1 สรุปผลที่ได้จากการวิจัย	50
5.2 ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย	52
5.3 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการวิจัย	53
5.4 ปัญหาและอุปสรรค	54
5.5 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย	54

รายการอ้างอิง	55
ภาคผนวก ก	56

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1.1 วัตถุประสงค์ ประเด็นการศึกษาและวิธีการศึกษา	4
ตาราง 3.1 กิจกรรม วัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมาย	16
ตาราง 3.2 การแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำ งานวิจัยของสมาชิกกลุ่ม	18
ตาราง 3.3 สมาชิกกลุ่มและคนในชุมชนออกได้ทั้งหมด 27 ราย	19
ตาราง 4.1 แสดงสมาชิกที่มีหนี้วิฤติ จำนวน 21 ราย และสามารถจัดการหนี้ได้ 7 ราย	47

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพ 2.1 วงจรของบทเรียน (พีธากร ศรีบุตรวงศ์)	8
ภาพ 4.1 แผนที่ตำบลหนองแห่น	28
ภาพ 4.2 ภาพที่ดินกลุ่มชุดดิน ต.หนองแห่น อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา	29
ภาพ 4.3 ต้นยางคู่หมู่บ้าน ตำบลหนองแห่น ที่มีมาแต่ช้านาน	30
ภาพ 4.4 ป่าไผ่ผาก (ป่าชุมชน) ตั้งอยู่ที่หมู่ 12 และหมู่ที่ 14 ตำบลหนองแห่น	31
ภาพ 4.5 วัดเขาสวรรณคีรี (เขาดงยาง)	32
ภาพ 4.6 บรรยากาศทั่วไปของตำบลหนองแห่น	33

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาหนี้สินเกษตรกรเป็นปัญหาเรื้อรังและนับวันปริมาณหนี้ได้เพิ่มขึ้นอย่างน่าวิตกเกษตรกรมีภาระหนี้สินพอกพูนเพิ่มขึ้นทุกปี ในการแก้ปัญหาหนี้สินการเกษตรไม่ว่าจะยุคสมัยใดก็ยังไม่มีความชัดเจนอุปสรรคสำคัญ เพราะขาดการแก้ไขอย่างครบวงจรและจริงจัง ส่วนใหญ่เป็นการแก้ไขเฉพาะหน้าในระยะเวลาสั้น ๆ การจะแก้ปัญหานี้สินการเกษตรให้ลุล่วงได้ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและจริงจัง รวมทั้งต้องมีการนำมาเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องเร่งแก้ไข ซึ่งสาเหตุของปัญหานี้สินการเกษตรเกิดขึ้นจากหลายปัจจัยไม่ว่าจะเป็นปัญหาในเรื่องของต้นทุนที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่สูงขึ้น โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในด้านปัจจัยการผลิต และการใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคน รวมไปถึงผลผลิตได้รับความเสียหาย เนื่องจากภัยธรรมชาติ ราคาผลผลิตตกต่ำ ภาวะโรคระบาดที่รุนแรงมากขึ้น ขาดตลาดรองรับผลผลิตในที่สุดก็นำไปสู่ปัญหาความยากจน และความเดือดร้อนของเกษตรกรซ้ำซาก ปัจจุบันสภาพของเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้ลดลง ถึงแม้ว่าผลผลิตจะมีราคาที่ดีขึ้น แต่ก็มีปัญหาในเรื่องของต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นตามไปด้วยเช่นกัน รวมไปถึงค่าครองชีพที่สูงขึ้น เมื่อเปรียบ เทียบรายรับกับรายจ่ายแล้วทำให้มีรายได้ที่ลดลง ซึ่งผลจากการทำการเกษตรทำให้เกษตรกรต้องเป็นหนี้ เพราะต้องกู้ยืมเงินมาเพื่อให้มีทุนในการทำการเกษตร ซึ่งเกษตรกรแต่ละคนล้วนมีภาระที่ต้องรับผิดชอบที่แตกต่างกันไป รวมถึงภาระเรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ เพราะบางคนจำเป็นต้องกู้เงินเพิ่มเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน และลงทุนในรอบการผลิตถัดไป แต่เมื่อถึงเวลาต้องใช้เงินคืนกลับมีเงินไม่เพียงพอ หากมีหนี้ชำระหนี้ ก็จะต้องจ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่สูงขึ้น และถูกปรับลดระดับขั้นลูกค้า ส่งผลให้ต้องหาแหล่งเงินกู้แหล่งอื่น เพื่อนำมาชำระหนี้ให้ทันเวลา ซึ่งก็จะเป็นลักษณะการหมุนจ่ายหนี้ไปเรื่อย ๆ ทำให้หนี้สินของเกษตรกรพอกพูนขึ้นเรื่อย ๆ ถ้าไม่สามารถหาเงินมาส่งได้ก็ส่งผลให้เกิดความเครียด ท้อแท้ จนถึงขั้นฆ่าตัวตายเพื่อหนีปัญหาในที่สุด

ตำบลหนองแห่น เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอนมสามัคคี จังหวัดฉะเชิงเทรา มีการรวมตัวของเกษตรกรในพื้นที่ที่ประสบปัญหานี้สิน ซึ่งหนี้สินส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำไร่ ทำนา ประสบปัญหาภัยแล้ง และน้ำท่วม การทำฟาร์มปศุสัตว์ เลี้ยงหมู ประสบปัญหาโรคระบาดหมูตาย ราคาหมูตกต่ำ อาหาร และยามีราคาสูงขึ้น ทำให้เกิดหนี้สินตกค้างไม่สามารถชำระหนี้ได้ ส่งผลให้เกิดภาวะหนี้ผิมนัดชำระตามมาด้วยการดำเนินการทางกฎหมายทั้งการฟ้องร้องดำเนินคดี

การบังคับคดี ยึดทรัพย์ ขายทอดตลาด ซึ่งเป็นภาวะวิกฤตที่ประสบอยู่ โดยที่การรวมกลุ่มกันเพื่อเป็นการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินที่เกิดขึ้น โดยมีแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่ม คือมีการกำหนดให้มีการประชุมทุกวันอาทิตย์ต้นเดือน และมีมติร่วมกันว่าสมาชิกที่เป็นหนี้ให้จ่ายเงินเป็นค่าบำรุงองค์กรตามยอดหนี้ที่มีอยู่ คือ ผู้ที่มีหนี้หลักแสนบาท ถึงหนึ่งล้านบาทจะจ่ายค่าบำรุงองค์กรปีละ 2,000 บาท ส่วนสมาชิกที่มีหนี้ตั้งแต่สอง 2 ล้านบาทขึ้นไปจะจ่ายค่าบำรุงองค์กรปีละ 4,000 บาท ส่วนผู้ที่ได้รับการแก้ไขหนี้ไปแล้วไม่ต้องจ่ายค่าบำรุงองค์กร สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหานี้สินของกลุ่มที่ผ่านมา กลุ่มเกษตรกรรวมใจได้แบ่งหนี้สินของสมาชิกออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 หนี้สินที่ยังไม่ได้รับการจัดการหนี้จากกองทุนฟื้นฟู ฯ และประเภทที่ 2 หนี้สินที่ได้รับการจัดการหนี้จากกองทุนฟื้นฟู ฯ แล้ว หนี้สินที่ยังไม่ได้รับการจัดการหนี้ ทางกลุ่ม ฯ จะต้องดูคุณสมบัติของสมาชิกว่าเข้าหลักเกณฑ์กองทุนฟื้นฟู ฯ หรือไม่ หากสมาชิกมีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ที่กองทุนฟื้นฟู ฯ กำหนดก็สามารถแก้ปัญหานี้สินให้สมาชิกได้ หากไม่ตรงตามหลักเกณฑ์ก็ต้องดูว่าหนี้สินติดปัญหาในจุดไหน และอะไรคือสาเหตุ เพื่อหาช่องทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาคต่อไป ส่วนหนี้สินที่ได้รับการจัดการหนี้แล้ว ก็จะทำให้สมาชิกทำออมทรัพย์ไว้กับทางกลุ่ม ฯ เพื่อให้สมาชิกสามารถนำเงินส่วนนี้ไปลงทุนในการฟื้นฟูอาชีพ ทำให้เกิดรายได้แล้วสามารถนำเงินที่ได้ไปชำระหนี้ให้กับสำนักงานกองทุนฟื้นฟู ฯ ได้

ในด้านการแก้ปัญหานี้สินสมาชิกจะมีการจัดประชุมกลุ่ม เพื่อระดมความคิดเห็นจากสมาชิก เมื่อสมาชิกประสบปัญหา อาทิเช่น ธนากรฟ่อง ยึดบ้านที่ดิน หรือทรัพย์สินต่าง ๆ เพื่อออกขายทอดตลาด และมีวิธีการดำเนินการ คือ ติดต่อประสานงานไปยังสำนักงานกองทุนฟื้นฟู ฯ สาขาจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อให้ออกหนังสือบรรเทาทุกข์ และส่งเรื่องไปยังสำนักงานกองทุนฟื้นฟู ฯ ส่วนกลาง เพื่อติดต่อประสานงานไปยังธนาคารเจ้าหนี้ในการชะลอการดำเนินคดีทางกฎหมายต่าง ๆ เมื่อได้หนังสือบรรเทาทุกข์มาแล้วจะพาสมาชิกไปติดต่อทางธนาคาร และทำเรื่องงดการขายทอดตลาดกับกองบังคับคดี ซึ่งสามารถงดขายทอดตลาดได้ประมาณ 6 เดือนหรือ 1 ปี ตามแต่กรณี โดยจะใช้วิธีการนี้แก้ไขปัญหามากกว่าสำนักงานกองทุนฟื้นฟู ฯ จะเข้ามาจัดการหนี้ให้กับสมาชิก ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วแต่ละกรณีใช้ระยะเวลาประมาณ 7-10 ปีในการจัดการหนี้ นอกจากกลุ่มฯ ได้จัดให้ผู้นำกลุ่มที่มีศักยภาพ เรียนรู้แนวทางการแก้ไขปัญหาพร้อมกับสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.) ในการแก้ปัญหานี้สินสมาชิก คือ เข้าร่วมพูดคุยกับหน่วยงานต่างๆ เช่น กระทรวงการเกษตรและสหกรณ์ กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร เพื่อเสนอกรณีนี้เร่งด่วน และหาทางแก้ไขต่อไป แต่ที่ผ่านมามีสมาชิกไม่ให้ความร่วมมือในการแก้หนี้สินของตนเองมากนัก บางครั้งไม่เข้าร่วมประชุม สมาชิกขาดเอกสารประกอบ เช่น ใบเสร็จในการ

ชำระหนี้ และสัญญา เกษตรกรบางรายต่อรองยอดหนี้ได้ แต่สมาชิกตัดสินใจล่าช้า ปัญหาเช่นนี้ทำให้สมาชิกเสียโอกาส ภาระหนี้สินจึงต้องยืดระยะเวลาออกไปอีก

จากบทเรียนปัญหานี้สินสมาชิกกลุ่ม ๆ เป็นภาระหนี้สินที่เกิดจากความอยากได้ อยากร่ำรวย อยากมีทุกอย่าง เพื่อความสะดวกสบาย มีหน้ามีตาในสังคม และเพื่อสร้างอนาคตของลูก ๆ ในวันข้างหน้า โดยไม่รู้เลยว่านั่นคือ ปัญหา ส่งผลทำให้สมาชิกบางคนเก็บตัวไม่ค่อยเข้าสังคม เป็นโรคซึมเศร้า บางคนคิดมากเกิดอาการเจ็บป่วย หมดกำลังใจในการประกอบอาชีพ ส่งผลต่อสุขภาพกาย และสุขภาพจิต บางรายต้องแยกทางกับครอบครัวนี้คือบทเรียนที่สำคัญยิ่งที่พี่น้องเกษตรกรประสบอยู่ทุกวันนี้ หากสามารถรอดพ้นจากวิกฤตนี้ไปได้ พวกเขาจะยืนอยู่ได้ด้วยขาของตนเองมีลูกสอนลูกมีหลานสอนหลานจะไม่ขอเป็นหนี้ อีก ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมแก้ปัญหานี้สินให้กับสมาชิกมีทั้งสถานการณ์ปัญหานี้ บทเรียน ความรู้ที่น่าสนใจซึ่งทางกลุ่ม ๆ ให้ความสนใจศึกษาบทเรียน ความรู้ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหานี้สินโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเกษตรรวมใจ และสามารถสร้างความตื่นตัว สร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มได้ความรู้ใหม่ ในการแก้ไขปัญหานี้สินอย่างถูกต้องอันเป็นโยชน์แก่ผู้สนใจต่อไป

1.2 คำถามวิจัย

บทเรียน ความรู้ สู่การแก้ไขปัญหานี้สินโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเกษตรรวมใจ หมู่ 7 ตำบลหนองแวน อำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

- 1.3.1 เพื่อศึกษาสาเหตุของการเกิดหนี้ และสถานการณ์ของหนี้สินของกลุ่มเกษตรรวมใจ
- 1.3.2 เพื่อศึกษาบทเรียน ความรู้ในการแก้ไขปัญหานี้สินของกลุ่มเกษตรรวมใจ ตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน
- 1.3.3 เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหานี้สินโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการแก้ไขปัญหานี้สินของสมาชิกกลุ่มเกษตรรวมใจ

1.4 ประเด็นการศึกษาและวิธีการศึกษา

ตารางที่ 1.1 วัตถุประสงค์ ประเด็นการศึกษาและวิธีการศึกษา

วัตถุประสงค์	ประเด็นการศึกษา	วิธีการศึกษา	ผู้ให้ข้อมูล
1. เพื่อศึกษาสาเหตุของการเกิดหนี้ และสถานการณ์ของหนี้สินของกลุ่มเกษตรกรรวมใจ	- ประวัติสมาชิก - ความเป็นมาของหนี้สินในแต่ละคน - สถานการณ์หนี้สินในปัจจุบันของแต่ละคน - ข้อมูลบัญชีรายรับรายจ่ายครัวเรือน - บริบทของพื้นที่และของกลุ่ม (วัตถุประสงค์ก่อตั้งกลุ่ม บทบาทของกลุ่ม)	- สอดแนากลุ่ม	สมาชิกกลุ่มเกษตรกรรวมใจ
2. เพื่อศึกษาบทเรียนความรู้ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของกลุ่มเกษตรกรรวมใจ ตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน	- บทเรียนการแก้ไขปัญหาหนี้สินของแต่ละคน ก่อนเข้าร่วมกลุ่ม - บทเรียนการแก้ไขปัญหาหนี้สินระดับกลุ่มและระดับเครือข่าย สค.ปท.	- สอดแนากลุ่ม	- สมาชิกกลุ่มเกษตรกรรวมใจ - สมาชิกในเครือข่าย สค.ปท.

ตารางที่ 1.1 (ต่อ) วัตถุประสงค์ ประเด็นการศึกษาและวิธีการศึกษา

วัตถุประสงค์	ประเด็นการศึกษา	วิธีการศึกษา	ผู้ให้ข้อมูล
3. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาหนี้สิน ของกลุ่มฯ ไม่ให้เกิดหนี้ใหม่ ปลดปล่อยหนี้สินเดิมได้	- เกษตรกรตัวอย่างที่แก้ปัญหาหนี้สินประสบความสำเร็จการประกอบอาชีพ - ช่องทางการแก้ไขปัญหานี้ที่ติดขัดในกฎระเบียบเงื่อนไขต่าง ๆ (กรณีศึกษา) - ศึกษาองค์ประกอบหรือแนวทางอื่นในการแก้ปัญหานี้	- ศึกษาดูงาน - จัดสัมมนา - จัดอบรม - ลองปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหาหนี้สิน	- เกษตรกรตัวอย่าง - หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง

1.5 ขั้นตอนในการดำเนินการ

- 1.5.1 ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน
- 1.5.2 จัดเวทีชี้แจงโครงการแก่สมาชิกกลุ่ม สมาชิกเครือข่าย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 1.5.3 เวทีออกแบบการเก็บข้อมูล
- 1.5.4 เก็บรวบรวมข้อมูล
- 1.5.5 ศึกษาดูงาน
- 1.5.6 วิเคราะห์ข้อมูล
- 1.5.7 เวทีรับฟังความคิดเห็น
- 1.5.8 เวทีออกแบบการทดลอง
- 1.5.9 ทดลองทำ การแก้หนี้
- 1.5.10 เวทีวิเคราะห์และสรุปผลการทดลอง
- 1.5.11 เวทีเผยแพร่งานวิจัย
- 1.5.12 เวทีถอดบทเรียน
- 1.5.13 รายงานความก้าวหน้าและรายงานฉบับสมบูรณ์

1.6 ขอบเขตการวิจัย

1.6.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่ ตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม และ ตำบลหัวสำโรง อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา

1.6.2 ขอบเขตเชิงประชากร สมาชิกกลุ่มจำนวน 84 คน และคนในชุมชนพื้นที่ศึกษาที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม รวมทั้งหมด 150 คน

1.7 ระยะเวลาในการวิจัย

1 ปี 3 เดือน (1 สิงหาคม 2560-31 ตุลาคม 2561)

1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.8.1 ด้านการวิจัย (ความรู้)

1.8.1.1 ได้ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์หนี้สินของสมาชิกกลุ่มฯ

1.8.1.2 ได้ความรู้บทเรียนความรู้ของการแก้ไขปัญหาหนี้สินในระดับบุคคลและระดับกลุ่ม

1.8.1.3 ได้แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรรวมใจ

1.8.2 ด้านการพัฒนา (การเปลี่ยนแปลง)

1.8.2.1 กลุ่มมีความเข้มแข็ง และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรรวมใจ

1.8.2.2 สมาชิกกลุ่มได้ความรู้ ความเข้าใจในแง่กฎระเบียบเงื่อนไขของกฎหมาย ซึ่งช่วยให้เห็นช่องทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของตนเองได้มากขึ้น

1.8.2.3 นักวิจัยเกิดความรู้ความเข้าใจสถานการณ์ของตนเอง สามารถคิดวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและจัดการตนเองได้ในอนาคต

บทที่ 2

แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง โครงการ บทเรียน ความรู้ สู่การแก้ไขปัญหานี้สืบเนื่องจากการมีส่วนร่วมของสมาชิก กลุ่มเกษตรกรรวมใจ หมู่ 7 ตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 บทเรียน
- 2.2 ความรู้
- 2.3 หนังสือ
- 2.4 การมีส่วนร่วม
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 บทเรียน (lesson)

บทเรียนที่ผ่านมามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ยิ่งเป็นเหตุการณ์ที่ร้ายแรงหรือสำคัญก็จะยิ่งย้ำเตือน ในสิ่งที่ได้กระทำมา บทเรียนไม่ว่าจะเกิดขึ้นในเหตุการณ์เชิงบวกหรือเชิงลบก็เป็นสิ่งที่มีคุณค่า และสอนให้รู้ว่าควรทำหรือไม่ทำอะไร บทเรียนที่ดีมักจะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรง ในบทเรียนเดียวกันสำหรับบางคนอาจเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย แต่สำหรับอีกคนอาจเป็นเรื่องที่สำคัญเพราะ เป็นเรื่องที่ฝังใจ และบทเรียนนั้นอาจหล่อหลอมให้กลายเป็นตัวตนของเขาโดยไม่รู้ตัว (พิธากร ศรีบุตรวงษ์) บทเรียน (lesson) คือ สิ่งที่บุคคลตระหนักและยึดปฏิบัติ อันมีที่มาจากการสั่งสมและพิสูจน์แล้วว่า มีผลทั้ง ด้านดีและไม่ดีต่อการดำเนินชีวิตหรือการทำงาน โดยมีวงจรที่ใช้กันอยู่ตามปกติในชีวิตประจำวัน ดังนี้

(1) ขั้นเหตุการณ์ (Event Phase) เป็นตัวกำหนดว่ามีเรื่องราวอะไรเกิดขึ้น มีสภาพแวดล้อม หรือบริบทอย่างไร ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจของบุคคลต่อเหตุการณ์นั้น

(2) ขั้นการกระทำหรือปฏิกิริยา (Action Phase) บุคคลจะมีปฏิกิริยา หรือมีการกระทำต่อ เหตุการณ์หนึ่งๆ ที่เหมือนหรือไม่เหมือนกันก็ได้ ทุกคนมีทางเลือกในการตัดสินใจด้วยตนเอง แต่บางครั้งก็ อาจจะใช้พฤติกรรมอ้างอิงกลุ่ม คือ คนส่วนใหญ่ทำอะไรก็ทำตาม

(3) ขั้นผล และการประเมินผล (Result and Evaluation Phase) ถึงแม้จะเป็นเพียงเรื่องเล็ก ๆ น้อยในชีวิตประจำวัน แต่ก็ต้องประเมินผลอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ทราบผลว่าดีอย่างที่คาดคิดไว้หรือไม่

(4) ขั้นกระทำซ้ำ (Repeating Phase) เกิดขึ้นเมื่อกลับมาพบกับเหตุการณ์ที่มีลักษณะคล้ายกับประสบการณ์เดิม การตอบสนองต่อเหตุการณ์นั้นอาจจะเหมือนหรือแตกต่างไปก็ได้

ภาพที่ 2.1 วงจรของบทเรียน (พิธีกร ศรีบุตรวงศ์)

2.2 ความรู้ (Knowledge)

ความรู้เป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้สิ่งที่กระทำอยู่นั้นประสบความสำเร็จได้เร็วขึ้น ซึ่งบาง ครั้งความรู้ก็เป็นเรื่องที่เราเข้าใจได้ยาก เพราะมีความหมายที่กว้าง กำหนดขอบเขตได้ยาก ทำให้ไม่สามารถเข้าใจได้ว่าสิ่งใดเป็นความรู้หรือเป็นข้อเท็จจริงที่ควรนำมาปฏิบัติ ซึ่งความรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเรียน การค้นคว้า ความคุ้นเคย ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ รวมถึงความเข้าใจที่ได้รับมาจากการประสบการณ์ ได้รับการสั่งสมมาจากการฟัง การคิด การปฏิบัติ การฝึกฝน เป็นข้อมูลซึ่งประกอบด้วยข้อเท็จจริง ความคิดเห็น หลักการ รูปแบบ กรอบความคิด หรือข้อมูลอื่น ๆ ซึ่งอาจจะรวมไปถึงความสามารถในการนำสิ่งนั้นไปใช้เพื่อเป้าหมายบางประการ ประเภทของความรู้ โดยแบ่งความรู้ออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ ความรู้ที่มีอยู่ในตัวตน และความรู้ที่อยู่รูปแบบสื่อหรือเอกสาร

(1) ความรู้ที่มีอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) เกิดจากประสบการณ์ พรสวรรค์ หรือความสามารถในการรับรู้ของบุคคลที่เกิดจากการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดได้ เช่น ทักษะในการทำงาน และการคิดวิเคราะห์

(2) ความรู้ที่อยู่ในรูปแบบสื่อหรือเอกสาร (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่ชัดเจน สามารถรวบรวมหรือถ่ายทอดความรู้นั้น ๆ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น เขียนหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษร บันทึกเทป หรือวิธีการอื่น ๆ

(3) ความรู้ที่เกิดจากวัฒนธรรม (Culture Knowledge) เป็นความรู้ที่เกิดจากความเชื่อ ความศรัทธา ซึ่งเกิดจากผลสะท้อนกลับของความรู้ และสภาพแวดล้อมทั่วไปขององค์กร

2.3 หนี้สิน (debt)

"ความไม่มีหนี้เป็นลาอันประเสริฐ" เป็นที่ทราบกันดีว่าปัจจุบันปัญหาเรื่องหนี้เสียมีค่อนข้างมาก เนื่องจากผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจทั้งภายใน และภายนอกประเทศไม่ว่าจะเป็นปัญหาหนี้บัตรเครดิต ปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น ปัญหาภัยธรรมชาติ เป็นต้น

หนี้สิน (debt) เป็นจำนวนเงินที่ผู้หนึ่งซึ่งเรียกว่า "ลูกหนี้" ติดค้างอยู่จะต้องใช้ให้แก่อีกผู้หนึ่งซึ่งเรียกว่า "เจ้าหนี้" โดยมีภาระผูกพันซึ่งจะต้องชำระในวันข้างหน้า ความเป็นหนี้สินเกิดขึ้นเมื่อเจ้าหนี้ตกลงให้ลูกหนียืมเงินจำนวนหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันมักมีการกำหนดระยะเวลาให้ลูกหนี้ปฏิบัติการชำระหนี้ และมักต้องชำระดอกเบี้ยอันงอกเงยจากหนี้สินนั้นด้วยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

(1) หนี้สินหมุนเวียน (Current debt) คือ ภาระผูกพันที่กิจการต้องชำระคืนภายในระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี เช่น เจ้าหนี้การค้า เงินเบิกเกินบัญชี ตัวเงินจ่าย

(2) หนี้สินระยะยาว (Long-term debt) คือ หนี้สินซึ่งมีระยะเวลาการชำระคืนเกินกว่า 1 ปี เช่น เงินกู้ระยะยาว หุ้นกู้

(3) หนี้สินอื่น (Other debt) คือ หนี้สินซึ่งไม่อาจจัดเป็นหนี้สินหมุนเวียน และหนี้สินระยะยาว เช่น เงินสะสมหรือเงินบำนาญของลูกจ้างพนักงาน รายได้รอการตัดบัญชี โดยมีสาเหตุของการเกิดหนี้สินจะโดยความตั้งใจ หรือไม่ตั้งใจ สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ความอยาก ความจำเป็น ความไม่รู้ และความผิน

(1) ความอยาก เป็นสาเหตุที่นำกลัวและต้องระวังให้มาก เป็นสิ่งที่ทำให้คนกลายเป็นหนี้ โดยไม่ได้คิดให้รอบคอบก่อน ส่วนใหญ่จะใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ โดยเฉพาะความอยากได้ของฟุ่มเฟือย เพื่อตอบสนองความต้องการของตัวเองแบบฉาบฉวย ความอยากแบบนี้ทำให้ชื่อของฟุ่มเฟือยเกินกว่าฐานะของตนเอง

(2) ความจำเป็น ถือว่าเป็นสาเหตุของการมีหนี้ที่สมเหตุสมผลที่สุด เพราะถึงแม้ว่ารายได้จะไม่พอกับรายจ่าย ค่าครองชีพจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ แต่ก็ยังจำเป็นต้องใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าของใช้ในชีวิตประจำวัน ค่าเดินทางไปทำงาน ค่าเช่าบ้าน ใช้จ่ายสัพเพเหระจิปาถะในครอบครัว ค่าใช้จ่ายการเรียนรู้ ลูก ทุกอย่างล้วนแต่เป็นเรื่องจำเป็น เมื่อความจำเป็นนั้นมากเกินไปจนเกินรายได้ และเงินเก็บที่มี ทำให้การเงินไม่พอใช้ จึงต้องหาทางออกด้วยการกู้ จำเป็นต้องมีหนี้สิน แบ่งออกเป็น

(2.1) ความจำเป็นฉุกเฉิน เป็นเรื่องราวฉุกเฉินที่เกิดขึ้นแบบฉับพลันไม่ทันได้ตั้งตัวคาดไม่ถึง เช่น เกิดเหตุการณ์ป่วยไข้ของคนในครอบครัว

(2.2) ความจำเป็นตามฤดู เป็นเรื่องที่เกิดซ้ำ ๆ กันได้เหมือนกัน โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำ ซ้ำ ๆ ในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง เช่น ช่วงเปิดเทอมใหม่ของลูก ๆ เพราะมีค่าเทอมของลูกที่ต้องจ่าย ผนวกกับค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอีกมากมาย หรือ ช่วงเทศกาลต่าง ๆ ที่อาจจะส่งผลให้มีการใช้จ่ายเงินมากขึ้น

(2.3) ความจำเป็นรายวัน ความจำเป็นที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันเป็นการกู้เงิน เพื่อดำรงชีวิตพื้นฐาน แต่รายรับไม่เพียงพอจากรายจ่าย จึงจำเป็นต้องหาเงินทุนฉุกเฉิน เพื่อมาช่วยภาระค่าใช้จ่ายภายในบ้าน

(3) ความไม่รู้ คนไม่รู้ก็คือคนไม่รู้ เขาไม่รู้ตัว ไม่รู้ว่าสิ่งนี้คือการก่อหนี้ หรืออีกประเภทคือมีหนี้แบบที่ตัวเองไม่ได้ก่อ ซึ่งได้มาจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือเกิดจากความประมาทตอนที่คุณผู้อ่านอาจเริ่มสงสัยว่ามีด้วยเหตุที่ก่อหนี้โดยไม่รู้ตัว มีตัวอย่างคนจำนวนหนึ่งที่บอกกับตัวเองว่า “ฉันเป็นหนี้ได้อย่างไร ไม่รู้เรื่องนี้มาก่อนเลย” บางคนโชคไม่ดี เพราะว่าง่ายกลายเป็นเหยื่อของบรรดามิจฉาชีพแบบไม่รู้เนื้อรู้ตัว มิจฉาชีพเหล่านี้มักแทรกซึมอยู่รอบกายเราแบบไม่น่าเชื่อ บางครั้งอาจเป็นคนรู้จักกันเป็นต้น

(4) ความฝัน เป็นการกู้เงิน เพื่อไปเติมเต็มกับสิ่งที่ตั้งใจหรือวาดฝันไว้อยากให้เกิดขึ้นในอนาคต แต่ทุนทรัพย์ยังไม่พอที่จะทำให้เป็นจริง หนี้ประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นหนี้ที่มีการวางแผนล่วงหน้า เพราะเกิดจากความฝันที่อยากจะได้อะไรบางอย่างเป็นเวลานาน และพิจารณาแล้วว่าเวลาไหนคือเวลาที่เหมาะสมต่อการกู้ เช่น อยากมีบ้าน มีรถยนต์ ลงทุนทำกิจการ เป็นต้น จะเป็นการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีความเสี่ยง เช่น ผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจ ภัยธรรมชาติ เป็นต้น

2.4 การมีส่วนร่วม (participation)

กระบวนการมีส่วนร่วมนับเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในทุกระดับ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตามประเมินผลในกิจกรรม/โครงการของชุมชน เป็นการสร้าง ปลุกฝังจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของกิจกรรมและโครงการ

การมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน การพัฒนาทั้งในการแก้ไขปัญหา และป้องกันปัญหาโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจ และปฏิบัติตามแผน ร่วมติดตามประเมินผล และรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงประชาชน ชุมชน และเครือข่ายทุกรูปแบบในพื้นที่ ซึ่งมีขั้นตอนของการมีส่วนร่วม 5 ขั้น ดังนี้ (สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย, 2545)

(1) ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจน กำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

(2) ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่ใช้

(3) ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วม ในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วม บริหารงาน ประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

(4) ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับ ผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้าน วัตถุและจิตใจ

(5) ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วม ประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด โดยมีระดับของการมีส่วนร่วมแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2546)

(5.1) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล ของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน

(5.2) การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร

(5.3) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสีย โดยแบ่งเป็น 3 กรณีแล้วแต่กิจกรรมในตนอยู่ในขั้นตอนใดต่อไปนี้

(5.3.1) ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ

(5.3.2) ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ

(5.3.3) ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ

(5.4) การมีส่วนร่วมทำ คือ ร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด

(5.5) การมีส่วนร่วมสนับสนุน คือ อาจไม่มีโอกาสร่วมทำ แต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ

นอกจากนี้ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วม ตามแนวทางพัฒนาชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยได้ แบ่งไว้ดังนี้

(1) ร่วมค้นหาปัญหาของตนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา

(2) ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนในปัจจุบันคืออะไร

(2.1) ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหา เพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อนหลัง

(2.2) วางแผนแก้ไขปัญหานั้นเป็นเรื่อง ๆ

(2.3) ร่วมระดมความคิดถึงทางเลือกต่าง ๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหานั้นที่วางแผนนั้น

(2.4) ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้

(2.5) ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหานั้น ๆ

(2.6) ร่วมติดตามการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงาน ร่วมรับผลประโยชน์หรือร่วมเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทีมวิจัยกลุ่มเกษตรรวมใจ ได้ให้ความหมายของของ “บทเรียน” ว่าเป็นความรู้จากปัญหาที่เกษตรกรพบเจอและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาหนี้สิน

จตุพร วิศิษฐ์โชติอังกูร (2560) บทเรียน (Lesson Learned) บทเรียนต้องระบุว่าอะไรใหม่หรืออะไรคือข้อมูลใหม่ บทเรียนต้องไม่ใช่การเล่าเรื่องในอดีตเท่านั้นลักษณะของบทเรียนอาจสามารถจำแนกได้สองแบบ คือ บทเรียนที่เกิดขึ้นทันทีเมื่อเกิดเหตุการณ์ และบทเรียนที่เก็บสะสมข้อมูลในอดีตสำหรับวงจรการถอดบทเรียนที่นักวิจัยโครงการทำหลังการทำงานคือกระบวนการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการ (After Action Review:AAR) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการถอดบทเรียนในขั้นตอนที่เรียกว่า ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ (up stream,mid stream,down stream) โดยการตั้งชุดคำถามเหล่านี้

- (1) เราวางแผนกันอย่างไรอะไรคือจุดหมายของการปฏิบัติ
- (2) เมื่อดำเนินกิจกรรมไปได้ระยะหนึ่งแล้ว สิ่งใดเกิดขึ้น สิ่งใดเป็นไปตามแผนที่วางไว้ทำไมไม่เป็นเช่นนั้น

- (3) เรามีปัญหาอะไรบ้าง
- (4) เราน่าจะทำได้ให้ดีขึ้นกว่าเดิมบ้าง
- (5) ในการดำเนินงานครั้งต่อไปสิ่งใดที่เราจะปฏิบัติแตกต่างจากครั้งที่ผ่านมา

Thuanjai kai poosakaew ได้เผยแพร่หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเว็บไซต์ Gotoknow ไว้ดังนี้

- (1) การรับฟังความคิดเห็นชุมชนช่วยกันคิดช่วยกันทำในการแก้ไขปัญหาลองผิดลองถูกในชุมชนกันเองมีการวางแผนงานร่วมกัน
- (2) มีการรับฟังความคิดเห็นของชุมชนเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมให้ข้อมูลข้อเท็จจริงทราบถึงปัญหาที่แท้จริง
- (3) มีเป้าหมายเดียวกันในการแก้ปัญหา
- (4) มีการปฏิบัติตามแนวทางที่ร่วมกันคิด
- (5) หลังจากปฏิบัติแล้วนำสิ่งที่ได้หรือปัญหาที่เกิดขึ้นมาพูดคุยแก้ปัญหาเพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับการปฏิบัติของกลุ่ม

รังสรรค์ พรหมโลกและคณะ (2557) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การดำเนินวิถีชีวิต ที่นำไปสู่การลดภาระหนี้สินโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านวังโป่ง ม.2 ต.วังใต้ อ.วังเหนือ จ.ลำปาง ศึกษาเส้นทางการเกิดหนี้สิน เกิดจาก

(1) พฤติกรรมทางสังคม จากชนบทสู่สังคมเมืองในเรื่องของ การกิน การอยู่การใช้จ่าย เครื่องอำนวยความสะดวก เครื่องประดับ

(2) พฤติกรรมทางเศรษฐกิจ การลงทุนสูงผลผลิตต่ำ ขาดการตลาด และความรู้ด้านเทคโนโลยี รายได้น้อย แต่รายจ่ายมาก บางครั้งไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้

(3) สาเหตุที่ไม่สามารถนำเงินมาคืนให้ได้ เพราะ รายได้ไม่เพียงพอกับทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยว ไม่มีอาชีพเสริม จึงไม่มีรายได้เพิ่ม ไม่มีความเข้าใจในเรื่องของการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย สภาพของดินฟ้าอากาศและผลกระทบของธรรมชาติทำให้เกิดอุทกภัย อัคคีภัย ฯ ขาดความรู้ในเรื่องของการบริหารจัดการ เช่น การเงิน การลดภาระหนี้สิน

(4) พฤติกรรมทางวัฒนธรรม วิธีการและกิจกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ส่วนมากสิ้นเปลืองมือบายมุขเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทำให้ประเพณีนิยมที่ทำให้เสื่อม และได้มีรูปแบบและแนวทางการแก้ปัญหาหนี้สินในชุมชนดังนี้

(4.1) สำรวจจำนวนคนในชุมชนที่มีปัญหาในการไม่ส่งเงินเลยทั้งต้นและดอก

(4.2) สำรวจข้อมูลจำนวนตัวเลขของเงินที่เป็นหนี้เสียหยุดชะงักไม่หมุนเวียนในบัญชีกองทุน

(4.3) จัดเวทีประชาคมระดมความคิดเห็น กำหนดแนวทางให้กับกลุ่มที่มีหนี้ แต่ไม่ยอมจ่าย

(4.4) สำรวจความสามารถ และกำลังในการส่งเงินกับกองทุนชุมชน

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2555) พฤติกรรมการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตร พ.ศ.2554 ผลการศึกษาพบว่า ประมาณ 2 ใน 3 ของครัวเรือนเกษตรเป็นหนี้ แต่มีแนวโน้มที่ลดลง แต่มูลค่าหนี้สินของครัวเรือนเกษตรที่เป็นหนี้กลับมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สำหรับรูปแบบการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตรพบว่า ครัวเรือนเกษตรที่เป็นหนี้มากกว่าร้อยละ 80 เป็นหนี้ในระบบ และมีแนวโน้มที่จะเป็นหนี้ในระบบเพิ่มขึ้นโดยครัวเรือนเกษตรมากกว่า ครึ่งกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และครัวเรือนเกษตรนำ เงินกู้จำนวนมากกว่าครึ่งมาใช้เพื่อทำ การเกษตร ส่วนเงินกู้ที่เหลือ นำ มาใช้เพื่อการอุปโภค บริโภคในครัวเรือน ซื้อ/เช่าซื้อบ้าน และที่ดินใช้ทำธุรกิจ และมีประมาณร้อยละ 1-2 ของมูลค่าหนี้สินมาใช้เพื่อการศึกษา ในส่วนของความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือนเกษตร ในปี 2552 และ 2554 พบว่า ครัวเรือนเกษตรมีความสามารถในการชำระหนี้ดีขึ้น โดยครัวเรือนเกษตรที่มีรายได้สูงจะมีความสามารถในการชำระหนี้ได้ดีกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ นั้นแสดงให้เห็นว่ากลุ่มที่มีความ

เสี่ยงต่อปัญหาหนี้สินคือ กลุ่มครัวเรือนเกษตรกรที่มีรายได้น้อย โดยมีความเป็นไปได้สูงที่จะแบกรับภาระหนี้สินไว้เกินความสามารถที่จะชำระหนี้ได้ ซึ่งอาจจะมีผลกระทบในวงกว้าง

วณิศา ศิริวรสกุล และ วชิรินทร์ อินทรพรม (2559) “การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม : กรณีศึกษาตำบลเกาะเกิด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลเกาะเกิด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจำนวนทั้งสิ้น 15 องค์ความรู้ การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ของชุมชนพบว่ามีส่วนร่วมในเรื่องต่อไปนี้ 1) การกำหนดองค์ความรู้ 2) การรวบรวมองค์ความรู้ 3) การตรวจสอบองค์ความรู้ และ 4) การเผยแพร่องค์ความรู้ส่วนปัญหาอุปสรรคในการจัดการความรู้ของตำบลเกาะเกิด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ 1) ขาดแหล่งรวบรวมองค์ความรู้หรือศูนย์การเรียนรู้ 2) การกระจายองค์ความรู้ยังไม่มีช่องทางการเผยแพร่องค์ความรู้ที่เหมาะสม หรือมีรูปแบบที่ชัดเจน 3) ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานจากภายนอกเข้าไปช่วยเหลือ หรือนำองค์ความรู้มาพัฒนาอย่างจริงจัง 4) หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะองค์การระดับท้องถิ่นยังไม่มีส่วนร่วมในการจัดการองค์ความรู้ 5) การถ่ายทอดองค์ความรู้ยังขึ้นอยู่กับความสนใจเป็นรายบุคคลและการถ่ายทอดผ่านครัวเรือนยังไม่มีการจัดอบรมองค์ความรู้ให้กับลูกหลานหรือผู้ที่สนใจทั่วไป 6) ชุมชนยังขาดการจัดประชุมร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อกำหนดทิศทางของกลุ่ม และ 7) ขาดการบริหารจัดการในรูปแบบองค์กร เพื่อแบ่งหน้าที่กันทำการบริหารยังกระจุกตัวอยู่ที่คนบางกลุ่ม

วิภาวี กฤษณะภุติ และกิตติศักดิ์ ปลาทอง (2556) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการชุมชนในภาวะมหาอุทกภัยปี 2554 : เรียนรู้ความสำเร็จจากชุมชนเทศบาลนครปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า (1) การมีส่วนร่วมของชุมชนปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีในการจัดการชุมชนในภาวะมหาอุทกภัย ปี 2554 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (2) การถอดบทเรียนความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของชุมชนปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีในการจัดการชุมชนในภาวะมหาอุทกภัย ปี 2554 พบว่า ปัจจัยที่นำมาสู่ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการในภาวะวิกฤติ ได้แก่ ผู้นำ (นายกเทศมนตรีเทศบาลนครปากเกร็ด ผู้นำชุมชน/ประธานชุมชนและพระภิกษุสงฆ์) มีภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ความสามัคคีของคนในชุมชน ความเสียสละ การติดต่อสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

โครงการ "บทเรียน ความรู้ สู่การแก้ปัญหาหนี้สิน โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรรวมใจ หมู่ 7 ตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา" เป็นการวิจัยท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม มีแผนและกิจกรรมการดำเนินงานระหว่าง วันที่ 1 สิงหาคม 2560 ถึง วันที่ 31 มีนาคม 2561 ดังต่อไปนี้

3.1 แผนงานและกิจกรรม

ตารางที่ 3.1 กิจกรรม วัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมาย

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	วันที่จัดกิจกรรม
1. ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน	1. เตรียมความพร้อมในการทำงาน 2. ติดตามความก้าวหน้าของการทำงาน 3. วางแผนการทำงานของ ทีมวิจัย 4. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของทีมวิจัย	1.ทีมวิจัยจำนวน 7 คน	ทุกเดือน ระหว่าง สิงหาคม 2560 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2561 รวม 7 ครั้ง
2. จัดเวทีชี้แจงโครงการแก่สมาชิกกลุ่ม	1. เพื่อสร้างความเข้าใจของ คนในชุมชนเกี่ยวกับ โครงการวิจัย 2. เพื่อสร้างความเข้าใจกลุ่ม ภาคีเครือข่าย หน่วยงาน ต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน	1. สมาชิกกลุ่ม จำนวน 21 คน 2. สมาชิกเครือข่าย จำนวน 10 คน	วันที่8 ตุลาคม 2560

	3. เพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้น	3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 4 คน ทั้งหมด 35 คน	
3. เวทีเตรียมความพร้อมในการเก็บรวบรวมข้อมูล	1. เพื่อทำความเข้าใจในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2. เพื่อระดมความคิดในการออกแบบสัมภาษณ์	1. สมาชิก 13 คน เครือข่าย 3 คน	วันที่ 14 มกราคม 2561
4. เก็บรวบรวมข้อมูล	1. เพื่อรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์งานวิจัย	1. สมาชิกกลุ่ม 21คน 2. คนในชุมชน 2 คน	ระหว่างวันที่ 15 มกราคม 2561 ถึงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561
5. ศึกษาดูงาน	1. เพื่อศึกษาความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน	1. ทีมวิจัย 13 คน	วันที่ 27 มีนาคม 2561

3.2 รายละเอียดกิจกรรม

3.2.1 กิจกรรมประชุมทีมวิจัยประจำเดือน เดือนละ 1 ครั้ง ระหว่าง สิงหาคม 2560 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2561 รวม 7 ครั้ง สถานที่ประชุม ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรรวมใจ

3.2.1.1 ครั้งที่ 1 วันที่ 1 สิงหาคม 2560 เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจระหว่างทีมวิจัย เรื่อง บทเรียน ความรู้ สู่การแก้ปัญหานี้สิน โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรรวมใจ หมู่ 7 ตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ได้รับอนุมัติจากกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ผลที่เกิดขึ้น ทีมวิจัยเกิดความเข้าใจและเห็นแนวทางในการทำงานร่วมกัน

3.2.1.2 ครั้งที่ 2 วันที่ 3 กันยายน 2560 เพื่อทำความเข้าใจเรื่องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ผลที่เกิดขึ้น ทีมงานวิจัยได้ทำความเข้าใจเรื่องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกัน

3.2.1.3 ครั้งที่ 3 วันที่ 6 ตุลาคม 2560 เพื่อแบ่งบทบาทความรับผิดชอบของแต่ละคน

เพื่อให้ทีมงานทุกคนมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ผลที่เกิดขึ้น มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของทีมงานวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 3.2 การแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำ งานวิจัยของสมาชิกกลุ่ม

การแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำ งานวิจัยของสมาชิกกลุ่ม		
ลำดับที่	บทบาทหน้าที่	สมาชิกที่รับผิดชอบ
1	เปิดบัญชี	พีโบ พีไพรซ์ พีบุญทัน
2	ประชาสัมพันธ์/ประสานงาน	พีภาวิณี พีฉิม
3	เลขานุการ	พีฉิม ปลาย
4	สถานที่/อาหาร	พีมนเทียร พีไพรซ์ ป้าเทื่อง ป้าไร
5	ฝ่ายสื่อ	พีวรรณ พีโบ
6	บันทึกการประชุม	พีฉิม ปาย
7	บัญชี (บันทึกรายรับ-รายจ่าย)	พีมัทนา (วาริ)
8	การเงิน (ถือเงินสด)	พีโบ พีบุญทัน

3.2.1.4 ครั้งที่ 4 วันที่ 7 พฤศจิกายน 2560 เพื่อแลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหาหนี้สินของสมาชิก

หนี้วิกฤติ คือ ทรัพย์สินที่อยู่ระหว่างการขายทอดตลาด หรือถูกขายทอดตลาด เช่น บ้านใกล้ถูกยึด ที่นาจะถูกขาย หรือถูกฟ้องขับไล่ (NPA) ซึ่งอาจส่งผลให้สมาชิกกลุ่มสูญเสียที่ดินทำกิน

โดยทีมงานวิจัยได้ช่วยกันจำแนกสมาชิกกลุ่มและคนในชุมชนออกได้ทั้งหมด 27 ราย เป็นสมาชิกกลุ่ม 21 ราย ที่เป็นหนี้วิกฤติและส่วนที่เหลือเป็นเกษตรกรที่เป็นหนี้ในชุมชน ออกมาเป็นรายละเอียดตามตารางด้านล่าง

ตารางที่ 3.3 สมาชิกกลุ่มและคนในชุมชนออกได้ทั้งหมด 27 ราย

ลำดับที่	ชื่อ	อายุ (ปี)	ที่อยู่	สถานะหนี้
1	นายสมร่า	61	จ.สระแก้ว	ฟ้องขับไล่
2	แจ่ม มีวงศ์	71	ต.หนองแหน	ฟ้องขับไล่
3	สุวรรณ นิราษกร	58	ต.หนองแหน	ฟ้องดำเนินคดี
4	อภิสิทธิ์	47	ต.แปลงยาว	ขายทอดตลาด
5	สำรอง	52	ต.แปลงยาว	ขายทอดตลาด
6	อุไร	67	ต.หนองแหน	ฟ้องดำเนินคดี
7	ประเทือง	72	ต.หนองแหน	ฟ้องดำเนินคดี
8	นิกร	56	ต.บ้านช่อง	ผิมนัดชำระ
9	บุญทัน	68	ต.สำโรง	ฟ้องดำเนินคดี
10	ประภาศรี	42	ต.หัวสำโรง	ออก.ซื้อแล้ว
11	สิทธิพร	40	อ.เมือง	ฟ้องขายทอดตลาด
12	เฉลา	เสียชีวิต	อ.เมือง	ประกาศขายที่แล้ว
13	เปี้ย	67	ต.หนองแหน	ซื้อหนี้เอง
14	มันทนา	42	ต.หนองแหน	ออก.ซื้อแล้ว
15	ทองใบ	67	ต.หนองแหน	ออก.ซื้อแล้ว/ไถ่ถอนแล้ว
16	นารี	67	อ.สนามชัยเขต	กำลังทำเรื่องปลดหนี้ (พิการ)
17	บุญนาค	79	ต.หนองแหน	ไถ่ถอนแล้ว
18	มณเฑียร	50	ต.หนองแหน	ธนาคารซื้อแล้ว
19	สุทิน	56	ต.หนองแหน	ธนาคารซื้อแล้ว
20	วิชาญ	61	ต.เกาะขนุน	กำลังดำเนินการปรับโครงสร้างหนี้(คปน.1 เฉพาะ ธกส.)
21	ดวงพร	50	ต.หนองแหน	ค้างชำระ (ธกส.)
22	อรุณ	56	ต.หนองแหน	กองทุน กฟก. ซื้อแล้ว แต่ไม่สามารถชำระหนี้ได้)
23	ธนพล	70	ต.หัวสำโรง	ปลดหนี้แล้ว อยู่

24	ธนารัตน์	78	อ.แปลงยาว	บสก. (มาตรา 76)
25	ไพรัตน์	52	ต.หนองแห่น	หนี้ ธอส. (ปกติ)
26	จันทร์	36	ต.แปลงยาว	- ปลดหนี้ ธอส. แล้ว - นอกระบบ 3.3 ล้าน (ขั้นตอนขายทอดตลาด) - กลีกร 1.2 ล้าน (ขั้นผ่อนชำระหนี้) - นอกระบบ 3 ล้าน
27	นัฐนิชาภัคร	45	อ.พนมสาร คาม	กลีกร ธกส. กรุงเทพฯ

และสามารถแบ่งกลุ่มความวิฤติหนี้ของชาวบ้าน

- (1) กลุ่มผิณัดชำระ (NPL) จำนวน 2 ราย
- (2) กลุ่มฟ้องดำเนินคดี จำนวน 3 ราย
- (3) กลุ่มขายทอดตลาด จำนวน 4 ราย
- (4) กลุ่ม (MPA) ธนาคารซื้อแล้ว จำนวน 3 ราย
- (5) กลุ่มฟ้องขับไล่ จำนวน 3 ราย

รวมทั้งกลุ่มที่ได้รับการซื้อหนี้ กฟก. จำนวน 3 ราย และกลุ่มที่หมดหนี้แล้ว จำนวน 4 ราย

ผลที่เกิดขึ้น สมาชิกกลุ่มและทีมวิจัยได้รับรู้รายละเอียดปัญหาหนี้สินของสมาชิกและคนในชุมชนรวมทั้งสถานะหนี้ของแต่ละราย ได้จัดกลุ่มหนี้วิฤติเพื่อวางแผนทางการเก็บข้อมูลต่อไป

3.2.1.5 ครั้งที่ 5 วันที่ 4 ธันวาคม 2560 เพื่อแลกเปลี่ยนการทำงาน ปัญหาอุปสรรคและวางแผนการทำงาน

ผลที่เกิดขึ้น สมาชิกได้รับรู้ความคืบหน้า ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ปัญหา

3.2.1.6 ครั้งที่ 6 วันที่ 14 มกราคม 2561 เพื่อกำหนดกรอบการทำงานและประเด็นในการเก็บข้อมูลหนี้สินของสมาชิกและคนในชุมชน

ผลที่เกิดขึ้น ทีมวิจัยได้ร่วมกันกำหนดกรอบการทำงานและประเด็นในการเก็บข้อมูลหนี้สินของสมาชิกรายบุคคล การแบ่งทีมเก็บแบบสอบถาม และได้นำแบบสอบถามไปทดสอบกับสมาชิก

3.2.1.7 ครั้งที่ 7 วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2561 เพื่อแลกเปลี่ยนวัตถุประสงค์และวางแผนการจัดกิจกรรมเสริมกระบวนการเรียนรู้ การศึกษาดูงานให้กับสมาชิก

ผลที่เกิดขึ้น ทีมวิจัยมีข้อสรุปร่วมกันในการศึกษาดูงานด้านการแปรรูปผลผลิต ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

3.2.1.8 ครั้งที่ 8 วันที่ 4 มีนาคม 2561 เพื่อติดตามความคืบหน้าในการเก็บรวบรวมข้อมูล กับสมาชิก

ผลที่เกิดขึ้น ทีมวิจัยที่รับผิดชอบลงพื้นที่สัมภาษณ์ข้อมูลสมาชิกรายบุคคล รายงานความก้าวหน้าเรื่องการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ของตนเอง

3.3 กิจกรรมจัดเวทีชี้แจงโครงการแก่สมาชิกกลุ่ม

วันที่ 8 ตุลาคม 2560 ณ โรงเรียนวัดดงยาง ตำบลหนองแหวน จำนวนทั้งสิ้น 35 คน โดยมีวัตถุประสงค์ 1.เพื่อสร้างความเข้าใจของคนในชุมชนเกี่ยวกับโครงการวิจัย 2.เพื่อสร้างความเข้าใจกลุ่มภาคีเครือข่าย หน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน 3. เพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้น

การเตรียมการ ทีมวิจัยได้แบ่งบทบาทการรับผิดชอบในการจัดเวที การประสานผู้เข้าร่วม ทำจดหมายเชิญ จัดเตรียมสถานที่ อาหาร การบันทึกและสรุปงาน

การดำเนินกิจกรรม เนื้อหากิจกรรม การเปิดงาน โดยผู้รับผิดชอบโครงการ นางสาวทองใบ พุดซ้อน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมาจากหลายภาคส่วนในชุมชน ได้แก่ สมาชิกกลุ่ม สมาชิกชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้บริหารโรงเรียน ผู้นำชุมชน โครงการวิจัยฯมีชี้แจงโครงการ ผู้เข้าร่วมมีการแลกเปลี่ยนให้ข้อมูลและข้อคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการ

ผลที่เกิดขึ้น ทางโครงการวิจัยฯ ได้ชี้แจงความเป็นมาและวัตถุประสงค์กับผู้เข้าร่วมและผู้เข้าร่วมได้รับทราบ ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นต่อโครงการ

3.4 กิจกรรมเวทีเตรียมความพร้อมในการเก็บรวบรวมข้อมูล

วันที่ 14 มกราคม 2561 ณ ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรรวมใจ วัดดงประสงค์ 1. เพื่อทำความเข้าใจในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2. เพื่อระดมความคิดในการออกแบบสัมภาษณ์ มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 16 คน สมาชิก 13 คน เครือข่าย 3 คน โดยมีแนวคำถามดังนี้

3.4.1 อาชีพ

3.4.1.1 อาชีพดั้งเดิม

- 3.4.1.2 อาชีพที่ก่อให้เกิดหนี้
- 3.4.2 สถานะของผู้ที่เป็นหนี้
 - 3.4.2.1 ชื่อ-นามสกุล
 - 3.4.2.2 ที่อยู่
 - 3.4.2.3 อายุ
- 3.4.3 รายละเอียดของหนี้สิน
 - 3.4.3.1 แหล่งเงินกู้/ที่ใดบ้าง
 - 3.4.3.2 จำนวนเงินกู้
 - 3.4.3.3 จำนวนเงินกู้
 - 3.4.3.4 ช่วงเวลาที่กู้
 - 3.4.3.5 อัตราดอกเบี้ย
 - 3.4.3.6 หลักทรัพย์ที่ใช้ในการกู้
 - 3.4.3.7 สถานภาพหนี้ ณ ปัจจุบัน
- 3.4.4 สาเหตุของการเกิดหนี้
 - 3.4.4.1 ลงทุน เช่น การเลี้ยงหมู ปลูกยูคาลิปตัส ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกข้าว ฯลฯ
 - 3.4.4.2 กู้มาชำระหนี้
 - 3.4.4.3 ค่าใช้จ่ายในครอบครัว
 - 3.4.4.4 ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา (ค่าเทอม)
 - 3.4.4.5 สร้างบ้าน/ซ่อมแซมที่อยู่อาศัย

3.5 แนวทางการแก้ปัญหาหนี้สิน (บทเรียน)

3.5.1 พื้นที่มีกลุ่มไหนบ้าง เช่น เกษตรกรรุ่งเรือง หนองแห่นพัฒนา หัวสำโรงพัฒนา กลุ่มเกษตรกรรวมใจ เริ่มก่อตั้ง พ.ศ. 2553 (ประวัติกลุ่ม จำนวนสมาชิก ความเป็นมา วัตถุประสงค์ กรรมการ ข้อบังคับ/กฎระเบียบ

3.5.2 บทบาทของกลุ่มฯ (เจรจากับเจ้าหนี้ นำประเด็นปัญหาเข้าที่ประชุมกลุ่ม ฯ วางแผน ร่วมกัน)

3.5.3 บุคคลแก้ไขหนี้ ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาจนเข้ากลุ่มฯ เช่น การประกอบอาชีพเพิ่ม เจริญจากกับ เจ้าหนี้ ขยายทรัพย์สินบางส่วน เพื่อชำระหนี้บางส่วน 3

3.5.4 บทเรียนระดับบุคคล

- 3.5.4.1 การเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหา
- 3.5.4.2 หาที่ปรึกษา (มีกลุ่ม มีที่ปรึกษาชี้ให้เห็นทางออก)
- 3.5.4.3 มีสติ ได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง
- 3.5.4.4 มีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน
- 3.5.4.5 ได้รับกำลังใจจากคนรอบข้าง
- 3.5.4.6 ได้รับคำแนะนำจากผู้รู้
- 3.5.4.7 กล้าเผชิญความจริง
- 3.5.4.8 การส่งต่อหนี้/ทำให้เกิดความผูกพันกับกลุ่ม ฯ
- 3.5.4.9 มีกำลังใจไถ่ถอนหนี้ ทำอาชีพเพิ่ม

3.5.4 บทเรียนระดับกลุ่ม (กลุ่มเกษตรกรรวมใจ)

- 3.5.4.1 ที่ตั้งของกลุ่ม ฯ
- 3.5.4.2 สมาชิกกลุ่ม ฯ
- 3.5.4.3 กรรมการกลุ่ม
- 3.5.4.4 การแก้ไขปัญหาหนี้ของกลุ่มฯ สถาบันการเงิน
- 3.5.4.5 การบริหารงานของกลุ่ม
- 3.5.4.6 การสื่อสาร

3.5.5 บทเรียนระดับเครือข่าย

- 3.5.5.1 ความรู้เรื่องการจัดการหนี้

3.5.5.2 ช่องทางการแก้ไขปัญหานี้

3.5.5.3 ช่องทางการพัฒนากลุ่ม ฯ

3.5.5.4 การรวมพลังในระดับเครือข่าย

ผลที่เกิดขึ้น ทีมวิจัยได้ร่วมกันออกแบบคำถามข้อมูลหนี้สินสมาชิก สาเหตุการเกิดหนี้ แนวทางการแก้หนี้ บทเรียนจากการแก้ปัญหานี้ในระดับต่าง ๆ ที่ประสบปัญหานี้วิกฤตจำนวน 21 คน และสมาชิกชุมชนที่เป็นหนี้ จำนวน 3 คน

3.6 กิจกรรมเก็บรวบรวมข้อมูลหนี้สินของสมาชิกและคนในชุมชน

ระหว่างวันที่ 15 มกราคม 2561 ถึง วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561 เพื่อรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์งานวิจัย

ผลที่เกิดขึ้น ทีมงานวิจัยได้มอบหมายให้ 1. นางทองใบ พุดซ้อน 2. นางมณเฑียร นพศิริ และ 3.นางสาวมณฑนา จำปาโชติ รับผิดชอบการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลหนี้สินของสมาชิกและคนในชุมชน ด้วยวิธีการจดบันทึกและมีเจ้าหน้าที่มูลนิธิชีวิตไทยช่วยจัดพิมพ์และเรียบเรียงลงคอมพิวเตอร์ ซึ่งบางกรณีทางคณะทำงานจะทำการนัดผู้ให้ข้อมูลมาสัมภาษณ์ที่ทำการกลุ่มฯ ทั้งนี้ทีมวิจัยได้เก็บข้อมูลกรณีศึกษาสมาชิกที่เป็นหนี้จำนวนทางกลุ่มฯ ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลหนี้สินของสมาชิกจำนวน 21 ราย และคนในชุมชน 2 ราย รวมทั้งหมด 23 ราย โดยมีรายชื่อดังนี้

- (1) นางสาวรณ นิราช
- (2) นางสาวทองใบ พุดซ้อน
- (3) นายธนพล แก้วกิจวิไล
- (4) นายสำรอง เกื่อนวิสัย
- (5) นายสมร่าง ดันยะกุล
- (6) นางทับทิม นพกร
- (7) นายนิกร ภูพนมภูมิ
- (8) นายสุทิน วัยติวุฒ
- (9) นายอภิสิทธิ์ เกื่อนวิสัย
- (10) นายบุญทัน ศิรินิยมผล
- (11) นางอุไร ไชยมาตร

- (12) นางภาวีนี จันทศร
- (13) นางเยาวลักษณ์ พุดซ้อน
- (14) นางประเทือง ศรีสวัสดิ์
- (15) นายวิชาญ ศรีสวัสดิ์
- (16) นายแจ่ม ณีวงศ์
- (17) นายชะลูด สรวมศิริ
- (18) นางสาวมณฑนา จำปาโชติ
- (19) นางมลเทียน นพศิริ
- (20) นางบุญนาถ สิ้นพิชัย
- (21) นางอรุณ อินทโชติ
- (22) นางประภาศรี ชมสมใจ
- (23) นางดวงพร นพกิจ

3.7 กิจกรรมศึกษาดูงาน

ครั้งที่ 1 วันที่ 27 มีนาคม 2561 เรื่องมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมี ส่วนร่วม (PGS) จังหวัดฉะเชิงเทราและการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของเห็ด และครั้งที่ 2 ในวันที่ 2 เมษายน 2561 เรื่องแนวทางการตลาดเกษตรแปลงใหญ่และเรื่องการค้าต้นทุนการผลิต ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอนวมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ใหม่ ในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน โดยมีสมาชิกผู้เข้าร่วม 13 คน

ผลที่เกิดขึ้น หลังจากการไปศึกษาดูงานพบว่าสมาชิกได้แนวคิดและแรงบันดาลใจในการลงมือปฏิบัติในการปลูกผักปลอดสาร เช่น นางสาวสุวรรณ นิราช และนางอุไร ไชยมาตร หลังกลับจากการดูงานได้ทำการปรับพื้นที่บางส่วนไว้สำหรับการปลูกผัก ทางกลุ่มฯ ได้เครือข่ายในการทำงานในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งได้เห็นแนวทางและช่องทางการตลาดในการจำหน่ายผักปลอดสาร พร้อมทั้งได้เชื่อมโยงเครือข่ายในการปลูกผักปลอดสารและการจัดจำหน่ายในพื้นที่อำเภอนวมสารคาม สมาชิกได้เกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องระบบการจัดการแปลงในระบบเกษตรอินทรีย์ การปลูกผักผสมผสานในระบบโรงเรือน เช่น ผักชี ต้นหอม ตั้งโอ๋ ผักสลัด ผักขม สะระแหน่ การปลูกผักผสมผสานในระบบกลางแจ้ง เช่น ผักขม กุยช่าย

ผักบุ้ง และการเลี้ยงสัตว์ร่วมในแปลงผสมผสาน เช่น เป็ดไข่ ไก่ไข่ ปลาตุ๊ก ศึกษาและฝึกปฏิบัติการแปรรูปเห็ดนางฟ้า เช่น ข้าวเกรียบเห็ด เห็ดสวรรค์ เป็นต้น

3.8 กิจกรรมอบรมความรู้กฎหมายแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรตามขั้นตอนตามกฎหมายและกระบวนการแก้ปัญหาหนี้สินในวันที่ 20 -21 ธันวาคม 2561ณ ศูนย์ฝึกอบรมวิเทรนตอนเมืองกรุงเทพมหานคร

ผลที่เกิดขึ้น มีทีมวิจัยและเครือข่ายเกษตรกรจากกลุ่มส่งเสริมการเกษตรครบวงจรและกลุ่มเกษตรกรรวมใจและมีวิทยากรผู้มีความรู้ทางกฎหมายทั้งข้อดีและข้อจำกัดเพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้นำไปปรับใช้ นับตั้งแต่ขั้นตอนผัดนัดชำระหนี้ ขั้นตอนการฟ้อง ขั้นตอนการบังคับคดี และมีวิทยากรจากกก.ได้มาแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับกระบวนการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกร ภายใต้อำนาจจัดการหนี้และพรบ.กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับพ.ศ.2544

จากเวทีอบรมในครั้งนี้มีข้อเสนอจากผู้เข้าร่วม ควรนำเนื้อหาในเวทีไปเผยแพร่ต่อให้กับเกษตรกรลูกหลานเกษตรกรโดยเฉพาะกลุ่มที่ยังไม่ประสบกับปัญหาหนี้วิกฤติ

3.9 วิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ในลักษณะพรรณนา เรื่องโครงการ "บทเรียน ความรู้ สู่การแก้ปัญหาหนี้สิน โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรรวมใจ หมู่ 7 ตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา" วิเคราะห์จากเอกสาร และการเก็บข้อมูลในพื้นที่ตามคำถามวิจัย ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ

บทที่ 4

ผลการศึกษา

4.1 บริบทชุมชนหนองแห่น

“หนองแห่นบ้านน้ำอยู่ ตันยางคูมีมานาน ป่าไผ่ผากไม้คู่บ้าน เรื่องเล่าขานหลวงพ่อบุญ” ตำบลหนองแห่น มีการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ รุ่นปู่ตายาย รุ่นพ่อแม่ เป็นชุมชนเก่าแก่มียายุประมาณ 200 ปี มีต้นยางใหญ่คู่ อายุราว ๆ 200 ปี ยืนต้นอยู่คู่กับตำบลมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของตำบลหนองแห่น โดยที่ชาวบ้านมีความเชื่อว่า ถ้าได้ลอดใต้ต้นยางคูจะมีอายุยืนเป็น 100 ปี นอกจากนี้ยังมี ป่าไผ่ผาก (ป่าชุมชน) ตั้งอยู่ที่หมู่ 12 และหมู่ที่ 14 ซึ่งคนในชุมชนได้อาศัยเก็บผลผลิตจากป่าไผ่ และวัดเขาสุวรรณคีรี (เขาดงยาง) ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 7 เป็นสถานที่จัดงานสำคัญประจำปี คือ “เทศกาลขึ้นเขา เผาข้าวหลาม” ตำบลหนองแห่น ประกอบด้วยหมู่บ้าน 15 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านหนองแห่น, หมู่ที่ 2 บ้านดงยางไทย, หมู่ที่ 3 บ้านดงยาง, หมู่ที่ 4 บ้านดงยางนอก, หมู่ที่ 5 บ้านสระสองตอน, หมู่ที่ 6 บ้านคลองห้วย, หมู่ที่ 7 บ้านปากห้วย, หมู่ที่ 8 บ้านหนองบัว, หมู่ที่ 9 บ้านโคก, หมู่ที่ 10 บ้านบึงกระจับ, หมู่ที่ 11 บ้านปลายกระจับ, หมู่ที่ 12 บ้านโคกน้อยหมู่ที่ 13 บ้านหนองกระทุ่ม, หมู่ที่ 14 บ้านป่าไร่, และหมู่ที่ 15 บ้านหนองเค็ด ตั้งอยู่ในอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เดิมชื่อว่า ตำบลหนองยาง เพราะมีต้นยางจำนวนมาก ต่อมามีการเปลี่ยนเป็นหนองแห่นในสมัยกำนันตัน โดยเรียกชื่อตามหนองน้ำใหญ่ที่มีแห่นอยู่จำนวนมากที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอพนมสารคามไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304 และทางหลวงชนบทสายกระจับ-หนองแห่น เป็นระยะทาง 8 กิโลเมตร มีผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 3,825 หลังคาเรือน ประชากรทั้งหมด 9,946 คน มีลักษณะอยู่กันเป็นกลุ่ม ๆ

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไป เป็นที่ราบลูกฟูกเชิงเขาลาดจากทางตอนใต้ของตำบลมายังตอนเหนือความสูงจากระดับน้ำทะเล 10 - 40 เมตร สภาพพื้นที่ภายในตำบลประกอบด้วยคลองชลประทาน ซึ่งรับน้ำจากโครงการชลประทานฝ่ายท่าลาด นอกจากนี้ยังมีคลองที่สำคัญ ได้แก่ คลองบึงกระจับ ลักษณะดินโดยทั่วไปเป็นดินร่วนปนทราย ระบายน้ำดี เหมาะสมแก่การปลูกพืชไร่ สำหรับบริเวณตอนเหนือและตะวันตกของตำบล จะเป็นดินเหนียว การระบายน้ำไม่ดี เหมาะสำหรับการทำนา มีแหล่งน้ำสำหรับใช้ในการอุปโภคและบริโภค รวมถึงใช้ในการเกษตรซึ่งเป็นแหล่งน้ำตามธรรมชาติอันได้แก่

ลำห้วย บึงหนอง และคลอง นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ได้แก่ บ่อน้ำตื้น ประปาหมู่บ้าน ถังเก็บน้ำฝน และบ่อน้ำบาดาล นอกจากนี้ยังมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ได้แก่ ป่าไผ่ผากตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 12 และ หมู่ที่ 1

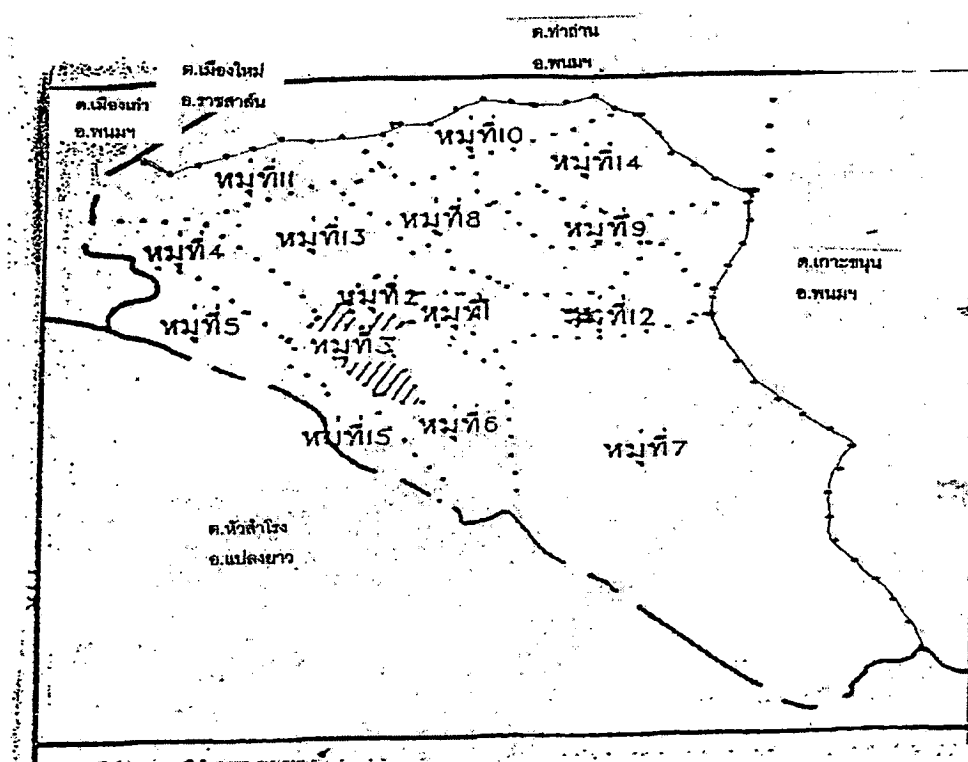
4.2 อาณาเขตของตำบลหนองแห่น

ทิศเหนือ ติดกับ ต.เมืองเก่า และ ต. ท่าถ่าน อ. พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา

ทิศตะวันออก ติดกับ ต. เกาะขนุน อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา

ทิศใต้ ติดกับ ต. หัวสำโรง อ.แปลงยาว จ.ฉะเชิงเทรา

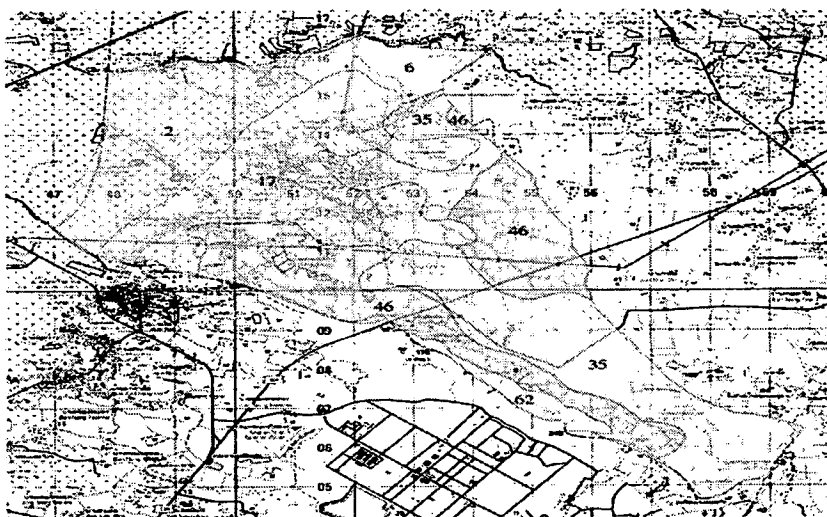
ทิศตะวันตก ติดกับ ต. เมืองเก่า อ.พนมสารคาม และ ต.เมืองใหม่ อ.ราชสาส์น จ.ฉะเชิงเทรา

ภาพที่ 4.1 แผนที่ตำบลหนองแห่น

4.3 แผนที่ชุดกลุ่มดิน ต.หนองแห่น อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา

แผนที่ดินกลุ่มชุดดิน
ต.หนองแห่น อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา

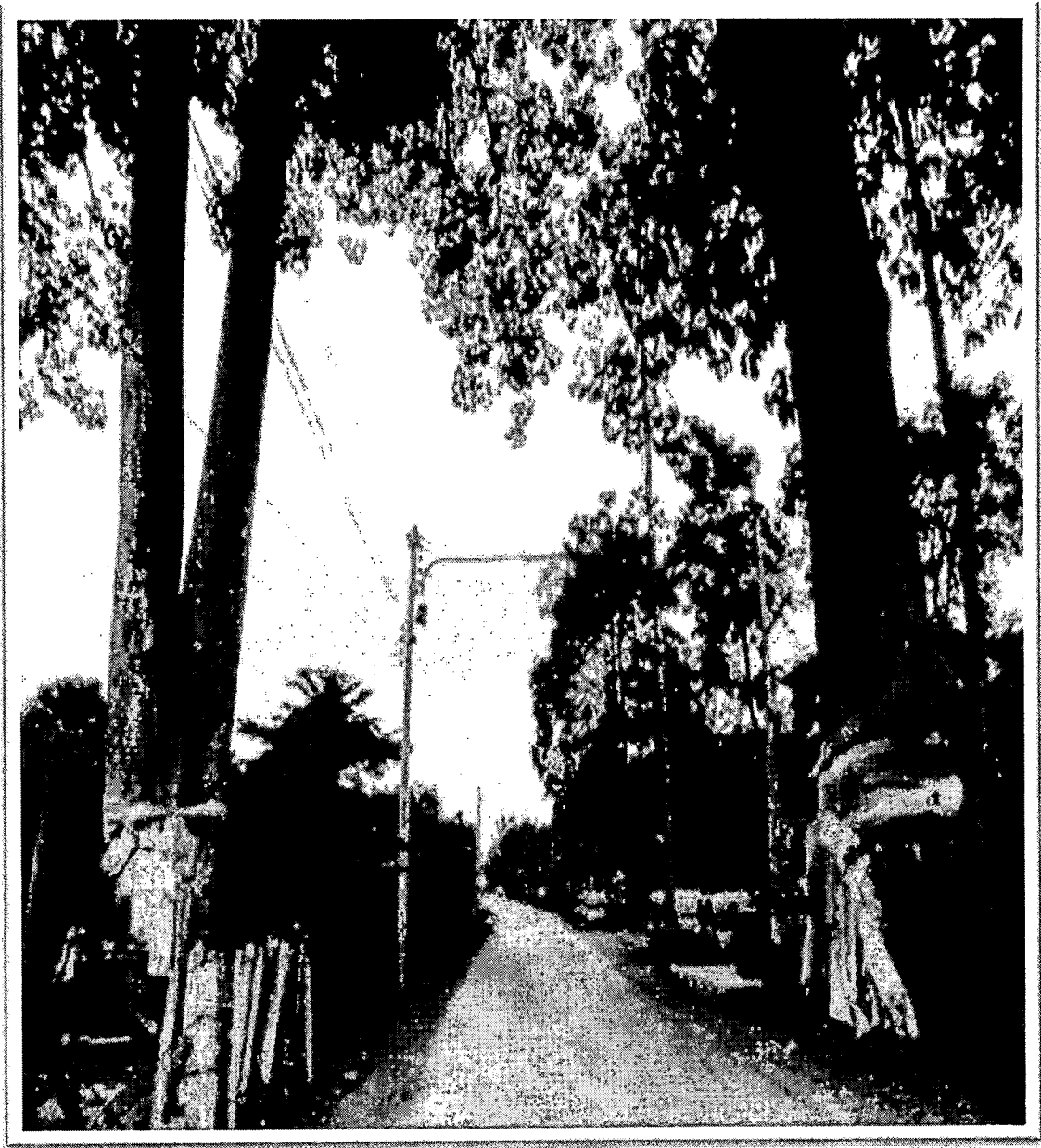

ภาพที่ 4.2 ภาพที่ดินกลุ่มชุดดิน ต.หนองแห่น อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา

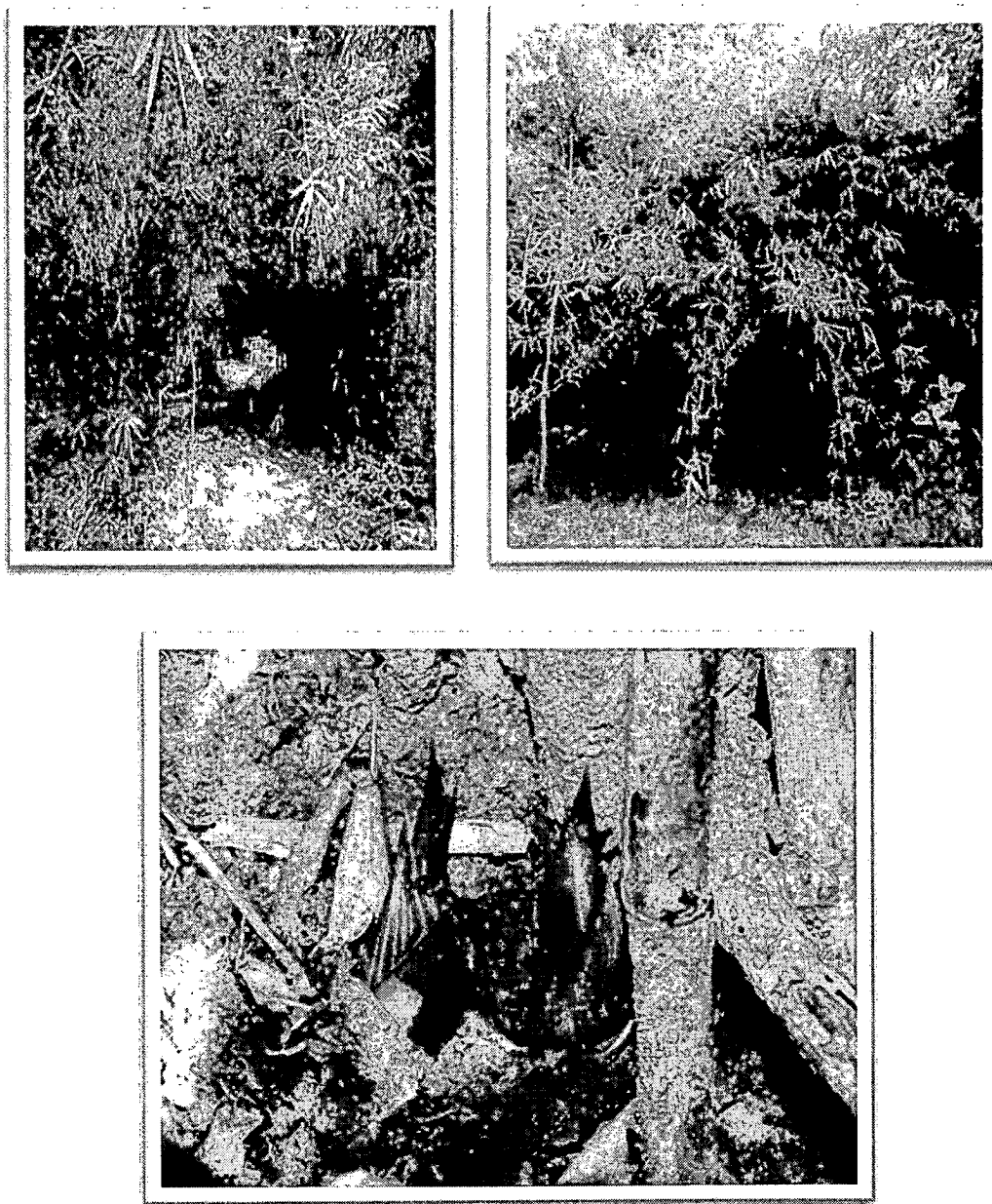
อาชีพส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร ทำนาเป็นหลัก ทำไร่มันสำปะหลัง สับปะรด ยูคาลิปตัส ทำสวนผัก มะม่วง ขนุน เลี้ยงสัตว์ นอกจากนั้นยังประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร คือ ค้าขาย ทำงานโรงงานอุตสาหกรรม และมีแนวโน้มประชากรบางส่วนออกจากอาชีพทำงานโรงงานกลับสู่ภาคเกษตรมากขึ้น

การเดินทาง มีเส้นทางสายหลักของชุมชนได้แก่ ถนนชลประทานสายกระจับ-หนองแห่น จากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304 (ฉะเชิงเทรา-พนมสารคาม) เข้าสู่ตำบลโดยผ่านหมู่ที่ 10 และ 11 ถนนเลียบคลองชลประทาน ซึ่งตัดผ่านพื้นที่ตอนกลางของตำบลในแนวตะวันออกเฉียงใต้ และตะวันออกเฉียงเหนือผ่านหมู่ที่ 3,4,2,1,11,8,10 และ 14 ตามลำดับ สำหรับใช้ติดต่อกันระหว่างหมู่บ้าน

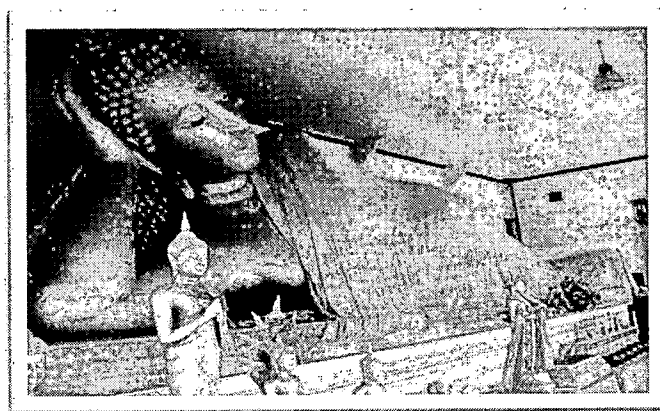
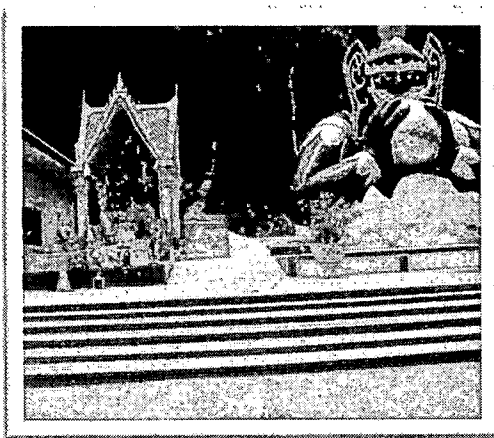
ภายในตำบลและใช้เป็นเส้นทางขนส่งผลผลิตและวัสดุทางการเกษตรและทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304 (พนมสารคาม-แปลงยาว) โครงสร้างพื้นฐานและหน่วยบริการ ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองแห่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา วัด สถานีตำรวจภูธรหนองแห่น ศูนย์เรียนรู้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตำบลหนองแห่น (ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากกล้วยน้ำว้า)

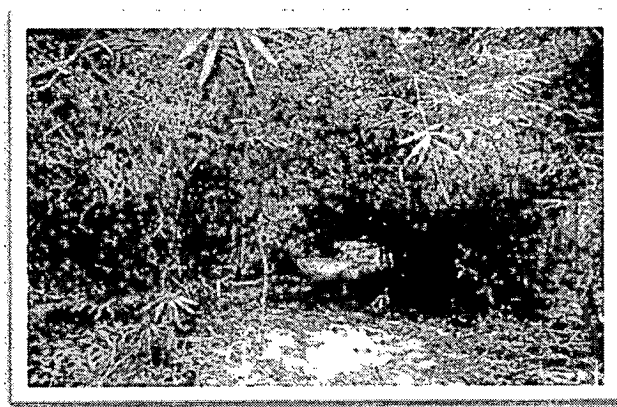
ภาพที่ 4.3 ต้นยางคู่หมู่บ้าน ตำบลหนองแวน ที่มีมาแต่ช้านาน

ภาพที่ 4.4 ป่าไผ่ผาก (ป่าชุมชน) ตั้งอยู่ที่หมู่ 12 และหมู่ที่ 14 ตำบลหนองแห

ภาพที่ 4.5 วัดเขาสวรรณคีรี (เขาดงยาง)

ภาพที่ 4.6 บรรยากาศทั่วไปของตำบลหนองแห่น

ปัญหาสภาพแวดล้อมพื้นที่หนองแวนปัจจุบันประสบภัยแล้ง ถึงฤดูทำนาไม่มีน้ำทำนา เกษตรกรที่ทำไร่ ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไม่สามารถปลูกได้ นอกจากนี้ยังประสบกับปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ลุ่ม โดยพื้นที่ที่เกิดสภาวะน้ำท่วมหนักอยู่ที่บริเวณ หมู่ 3, 4, 10 และหมู่ 11 ส่วนเกษตรกรบางส่วนที่มีพื้นที่สูงหรือที่ดอนสามารถทำการเกษตรได้

นอกจากนี้ยังมีปัญหามลพิษทางอากาศ กลิ่นเหม็นรบกวนคนในชุมชน ปัญหาน้ำเน่าเสียในแหล่งน้ำสาธารณะและไหลลงพื้นที่การเกษตร สาเหตุหลักของปัญหากลิ่นเหม็นและน้ำเน่าเสียเกิดจากการลักลอบทิ้งขยะอุตสาหกรรม การลักลอบปล่อยน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรมในเขตชุมชน ปัจจุบันปัญหาดังกล่าวข้างต้นได้รับการฟื้นฟู แก้ไขมีสภาพดีขึ้นแล้ว และมีปัญหากลิ่นเหม็นจากฟาร์มหมูในชุมชน ซึ่งปัจจุบันปัญหากลิ่นเหม็นจากฟาร์มหมูลดน้อยลงเพราะเกษตรกรส่วนใหญ่เลิกเลี้ยงหมูเพราะประสบปัญหาขาดทุน

4.4 ข้อมูลกลุ่มเกษตรกรรวมใจ หมู่ 7

กลุ่มเกษตรกรรวมใจ หมู่ 7 ก่อตั้งและจดทะเบียนกับสำนักงานกองทุนฟื้นฟูฯ เมื่อปี พ.ศ.2553 สมาชิกให้ความหมายของกลุ่มเกษตรกรรวมใจว่า “เป็นการเอาความคิดของแต่ละคนมารวมกัน อยากเห็นสมาชิกในกลุ่มมีรายได้จากการแปรรูปผลผลิตโดยการรวมกลุ่มและสามารถนำมาปลดหนี้ได้” มีสถานที่ทำการกลุ่มตั้งอยู่บ้านเลขที่ 8 หมู่ 6 ต.หนองแวน อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา โดยมีสาเหตุของการรวมกลุ่ม เนื่องจากเกษตรกรในชุมชนประสบปัญหาหนี้สินจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำไร่ ทำนา แล้วประสบปัญหาภัยแล้ง และน้ำท่วม สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงหมู ประสบปัญหา คือหมูเป็นโรคตาย ทำให้ราคาหมูตกต่ำ ในขณะที่อาหารและยามีราคาสูงขึ้น ส่งผลทำให้เกิดหนี้สินตกค้างไม่สามารถชำระหนี้ได้ ในปัจจุบันกลุ่มเกษตรกรรวมใจมีสมาชิกทั้งหมดจำนวน 83 ราย แบ่งเป็นคณะกรรมการกลุ่ม 15 ราย มีวาระการดำเนินงาน 2 ปี มีสมาชิกที่ได้รับการจัดการหนี้จากสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรแล้ว จำนวน 5 ราย และยังคงมีสมาชิกที่ยังเป็นหนี้อยู่อีก จำนวน 21 ราย สำหรับสมาชิกจำนวน 21 ราย ที่ยังมีหนี้สินอยู่สามารถจัดประเภทตามจำนวนหนี้ได้ดังนี้ คือ 1. สมาชิกที่มีหนี้เกินเกณฑ์กำหนดของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร คือ มียอดต้นเงินกู้เกิน 2.5 ล้านบาท มีจำนวน 4 ราย (ผู้ที่มีหนี้สูงสุดจำนวน 15 ล้านบาท มี 1 ราย รองลงมา คือ 6.5 ล้านบาท) 2. สมาชิกที่มีหนี้ตั้งแต่ 3 แสนบาท ถึง 1 ล้านบาท มีจำนวน 12 ราย และ 3. สมาชิกที่มีหนี้ที่น้อยที่สุด คือ 50,000 บาท จำนวน 1 ราย และสมาชิกที่เหลือเป็นสมาชิกที่ไม่มีหนี้ ทำเกษตรทั้งการทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ โดยกลุ่มฯ จะมีหน้าที่ใน

การให้ความช่วยเหลือสมาชิกในเรื่องหนี้สิน กล่าวคือ ให้คำปรึกษาและหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้สินที่เกิดขึ้นกับสมาชิกในกรณีต่าง ๆ เช่น ฟ้องร้อง ยึดทรัพย์ ขายทอดตลาด เป็นต้น เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนและปัญหาที่เกิดขึ้นจนกว่าจะได้รับการแก้ไข นอกจากนี้ยังให้ความช่วยเหลือในเรื่องของการฟื้นฟูอาชีพด้วย เพื่อให้สมาชิกที่ได้รับการแก้ไขปัญหาลงทุนแล้วสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืนไม่กลับมาเป็นหนี้ใหม่อีก มีรายได้เพียงพอต่อการใช้นี้ และใช้จ่ายในครอบครัวรวมถึงการลงทุนทำกิจการต่อไปได้

ในปี 2557 เกษตรรวมใจ หมู่ 7 ได้หาแนวทางแก้ปัญหาหนี้สินสมาชิกด้วยการฟื้นฟูอาชีพด้วยการร่วมกันสร้างโรงเรือนเพาะเห็ดนางฟ้า ที่หมู่ 7 ต.หัวสำโรง อ.แปลงยาว โดยไปซื้อก้อนเห็ดประมาณ 1,000 ก้อนลง 2 รอบ ๆ ละ 500 ก้อน ในราคาก้อนละ 8 บาท มีสมาชิกร่วมกันทำในครั้งนี้ 10 คน เก็บเห็ดขายได้กิโลกรัมละ 50 บาท ซึ่งในกิจกรรมเพาะเห็ดทางกลุ่ม ๆ ได้รับงบประมาณจากกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 30,000 บาท จากกิจกรรมการเพาะเห็ดทำให้กลุ่มฯ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการทำเห็ด คือ 1. ต้องมีคนเก็บเห็ดทุกวัน 2. การจัดจำหน่าย ต้องมีสมาชิกนำเห็ดไปขายที่ตลาดสดหัวสำโรง 3. สมาชิกไม่มีเวลาดูแล เพราะต้องเข้ามาทำกิจกรรมในการเรียกร่องเรื่องหนี้สินในกรุงเทพบ่อยครั้ง สมาชิกบางคนเอาไปทำต่อได้ผลดีแต่ไม่มีเวลา 4. อุณหภูมิในโรงเรือนต้องเหมาะสมในการที่จะทำให้เห็ดได้ผลผลิตดี

ในปี 2559 กลุ่ม ฯ ได้ร่วมกันคิดทำโรงสีข้าว ซึ่งมีโรงสีข้าวขนาดเล็กของชุมชนเดิมอยู่แล้ว และประธานกลุ่มได้นำงบประมาณ (ส่วนตัว) ไปซ่อมแซม สมาชิกกลุ่มได้ช่วยกันรวบรวมคนทำนาในชุมชนเพื่อมาสีข้าว และนำปลายข้าว รำ แกรบ มาจำหน่าย เพื่อชดเชยรายจ่ายที่เอาไปซ่อมแซมโรงสี โดยเฉลี่ยโรงสีสีข้าวได้วันละ 1 ตัน มีการจำหน่ายข้าวสารสูง ๆ ละ 5 กิโลกรัมในราคา 125 บาท ตอนนี้โรงสีข้าวชุมชนยังให้บริการสีข้าวอยู่ แต่ประสบปัญหาข้าวน้อย เนื่องจากชาวนาทำนาปล้าง และส่งข้าวเปลือกขายโรงสี สำหรับชาวนาที่ทำนาปียังนำข้าวไปสีอยู่

โครงสร้างกลุ่มเกษตรรวมใจปัจจุบัน

- (1) ประธานกลุ่ม นายบุญทัน ศิรินิยมผล
- (2) รองประธาน น.ส. ทองใบ พุดซ้อน
- (3) เลขา นางมณฑิยา นพศิริ
- (4) เกรียนิก นางสาวมณฑิยา จำปาโชติ
- (5) ตรวจสอบ นางสาววรรณ นีราศ, นายสำรอง เกื่อนวิไล
- (6) ทะเบียน นายอภิสิทธิ์ เกื่อนวิไล
- (7) กรรมการ นางอุไร ชัยมาศ, นายสมร่าง ตันยะกุล, นางอรุณ อินทโชติ,

(8) นายสิทธิพร พรหมษา, นายสุทิน วัยติวุฒ

โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

(1) เพื่อช่วยเหลือสมาชิกเกษตรกรที่ประสบปัญหาหนี้ที่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพภาคการเกษตร ปัญหาภัยแล้ง น้ำท่วม สัตว์เลี้ยงเป็นโรค ราคาผลผลิตตกต่ำ

(2) เพื่อสนับสนุนสมาชิกให้ได้พื้นที่ฟูอาชีพให้มีผลผลิต

ในขณะที่กลุ่มจะมีกิจกรรมกลุ่ม ๆ คือ 1. มีการประชุมสมาชิกเดือนละ 1 ครั้งในวันอาทิตย์แรกของเดือน มีสมาชิกมาประชุมร่วมกัน ณ ที่ทำการกลุ่มบ้านเลขที่ 8 หมู่ 6 ต.หนองแห่น อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา 2. มีการให้สมาชิกกลุ่ม ๆ ทำออมทรัพย์ร่วมกันทุกเดือน มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้สมาชิกมีการออมเงินไว้ และเพื่อให้กลุ่ม ๆ มีความเข้มแข็ง โดยให้สมาชิกออมเงินอย่างต่ำ 100 บาท เก็บไว้ให้สมาชิกใช้เป็นแหล่งเงินกู้ เพื่อลงทุนประกอบอาชีพ ทางกลุ่มมีสมุดลงรายละเอียดยอดการกู้ (ยอดกู้ ดอกเบี้ยร้อยละ 1 บาท มีลายเซ็นของผู้กู้) ในด้านการออมมีรายละเอียดยอด (จำนวนเงินที่ออม ชื่อสมาชิกที่ออม มีลายเซ็นผู้รับเงิน) โดยการกู้แต่ละครั้งต้องแจ้งให้สมาชิกกลุ่มทราบทุกครั้ง ปัจจุบันมีสมาชิกที่ทำออมทรัพย์จำนวน 20 ราย มียอดเงินออม 40,000 บาท มีสมาชิกที่กู้ 8 รายรวมเงินกู้ทั้งหมดประมาณ 15,000 บาท และ 3. การส่งตัวแทนกลุ่มฯ เข้าร่วมประชุมกับสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.) เป็นประจำในทุกวันที่ 5 ของทุกเดือน ซึ่งตัวแทนกลุ่มเกษตรกรรวมใจได้มีบทบาทเป็นคณะทำงานจัดการหนี้เริ่มตั้งแต่ปี 2553 ได้นำปัญหานี้สินของสมาชิกกลุ่มฯ มาแจ้งที่ประชุมเครือข่ายฯ เพื่อให้ทางเครือข่ายฯ ประสานงานไปกับทางธนาคาร ในการขอให้ธนาคารงดการขายทอดตลาด การฟ้องร้อง การยึดทรัพย์ โดยมีใบประกาศขายทอดตลาดจากธนาคารประกอบการเจรจา

4.5 สถานการณ์หนี้สิน

4.5.1 ความเป็นมาของหนี้ สถานการณ์หนี้สินในปัจจุบัน

จากในอดีตรุ่นปู่ย่าตายาย รุ่นพ่อรุ่นแม่ มีการทำการเกษตรในลักษณะแบบพออยู่พอกิน มีการแลกเปลี่ยนอาหารกันกิน เช่น มีผักก็นำมาแลกข้าว เนื้อสัตว์ เป็นต้น ไม่ต้องจ่ายเงินซื้ออาหารส่วนใหญ่ จะซื้อก็เพียงอาหารที่ปลูกเองไม่ได้ มีการช่วยกันทำการเกษตรด้วยวิธีการลงแขกไม่ต้องจ้างแรงงาน ปู่ ย่า ที่ใช้ในการเกษตรจะเป็นปู่อินทรีย์ที่มีอยู่ในท้องที่ จึงไม่มีต้นทุนในการผลิต ทำให้ไม่มีหนี้สิน มีสภาพความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกัน ซึ่งต่างจากในรุ่นลูกที่ทำการเกษตรเปลี่ยนแปลงไป เน้นการทำการเกษตรเพื่อการค้า คือ ผลิตให้ได้มาก ๆ เพื่อจะขายได้เงิน

มามาก ๆ ในการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจากในอดีต มีสิ่งอำนวยความสะดวกเข้ามาในชุมชน มีการแข่งขันมากขึ้น ทุกคนอยากร่ำรวย อยากรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สะดวกสบาย ต้องการสร้างความมั่นคงในชีวิต และความมั่นคงให้ลูกหลาน จึงเปลี่ยนวิถีการทำการเกษตรที่อาศัยธรรมชาติเป็นหลัก มาเป็นใช้ปุ๋ย ยาเคมี เพื่อให้ได้ผลผลิตมาก ๆ เปลี่ยนจากการทำนา ทำไร่ มาเป็นการเลี้ยงหมู ซึ่งลุงบุญทันเล่าให้ฟังว่า “แต่ก่อนสมัยพ่อแม่ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ มีที่ดินทำกินประมาณ 20 ไร่ ต่อมาพ่อป่วยก็ขายที่เพื่อนำเงินไปรักษาพ่อจนหมด ที่ดินก็หมดไปต้องไปเช่าบ้านอยู่ และทำอาชีพรับจ้างทำงานก่อสร้างเก็บเงินไว้ จากนั้นเริ่มมีการเลี้ยงหมูในชุมชนมากขึ้น ชาวบ้านเกือบทั้งหมดเปลี่ยนที่นา ที่ไร่ เป็นโรงเรือนเลี้ยงหมู เนื่องจากได้กำไรดี ประมาณ 2527 ลุงบุญทันจึงนำเงินเก็บที่มีมาลงทุนเลี้ยงหมู เพราะว่าเลี้ยงหมูรวยเร็วกว่าการทำนา ทำไร่ เริ่มแรกลุงบุญทันเลี้ยงแม่หมูประมาณ 10 ตัว เนื่องจากได้กำไรดีจึงขยายการเลี้ยงไปจนถึงแม่หมู 300 ตัว ในช่วงนั้นในชุมชนมีการเลี้ยงหมูจำนวนมากเกือบ 60% ของพื้นที่ ลุงบุญทันเล่าให้ฟังต่ออีกว่า เลี้ยงหมูจำนวนมากจนชินกับกลิ่นขี้หมู รู้สึกว่าขี้หมูไม่เหม็น เดินผ่านบ้านที่เลี้ยงควาย รู้สึกว่าขี้ควายเหม็นกว่าขี้หมูเยอะ ทุกครั้งที่เข้าไปทำงานในเล้าหมู พอออกจากเล้าหมูมาก็จะมีกลิ่นขี้หมูติดตัวออกมาด้วย ก่อนออกไปเที่ยวดูหนังที่วัดอาบน้ำฟอกสบู่สามารถรอบ จนรู้สึกว่ามีกลิ่นแล้ว ไปยืนอยู่ในงานวัดช่วงแรกมีคนอยู่รอบ ๆ เป็นกลุ่มสักพักยืนอยู่คนเดียว คนที่ยืนข้าง ๆ หนีหมด เพราะเหม็นขี้หมูที่ติดตัวมา ป้าทองเสริมว่า “เดินเข้าไปธนาคารเจ้าหน้าที่ธนาคาร และลูกค้าที่มาใช้บริการได้กลิ่นเหม็นต่างพากันหาที่มาของกลิ่น พอออกไปจากธนาคารก็ไม่กลิ่นเหม็นแล้ว ในขณะที่คนอื่น ๆ ที่เลี้ยงหมูก็จะมีประสบการณ์ที่คล้าย ๆ กัน ไม่แตกต่างกันมากนัก การเลี้ยงหมูมีทั้งเลี้ยงแม่ขายลูกไปเลี้ยงต่อเป็นหมูขุน และเลี้ยงหมูขุน (ขายตัวหมู) ส่งขายตลาดไปแปรรูปเป็นเนื้อ การเลี้ยงหมูแบบเลี้ยงแม่ขายลูก จะลงทุนน้อยกว่าการเลี้ยงแบบหมูขุน ระยะเวลาในการเลี้ยงน้อยกว่า ประมาณ 1 เดือนก็ได้เงินแล้ว ต้นทุนในเรื่องของอาหารและยารักษาโรคก็น้อยกว่า เนื่องจากจะเป็นการให้แม่หมูกินมากกว่าลูกหมูก็กินนมแม่พออายุขายได้ก็ขายออกไป ในขณะที่หมูขุนจะมีต้นทุนในเรื่องของอาหารสูงเพราะต้องกินอาหารเรียงเบอร์ตามอายุของหมูและอาหารแต่ละเบอร์ก็จะมีราคาไม่เท่ากัน นอกจากนี้ยังต้องทำวัคซีนป้องกันโรค ถ้าอาหารมีคุณภาพ ทำวัคซีนครบหมูก็จะโต ขายได้เงินมาก แต่ถ้าอาหารไม่ดี ไม่ได้ทำวัคซีน หมูก็จะไม่โต ติดเชื้อโรคได้ง่าย เสี่ยงต่อการติดโรคระบาดและการตายของหมู ลักษณะการเลี้ยงหมูมีแบบเลี้ยงกันเองในครอบครัว ใช้แรงงานในครอบครัว ซื้อมา/อาหาร วางแผนการเลี้ยงเอง แต่ส่งขายให้กับพ่อค้าภายนอกซึ่งราคาก็จะขึ้นอยู่กับภาวะการประกาศของบริษัทซีพี กำหนดราคาเองไม่ได้ ส่วนการเลี้ยงระบบฟาร์มจะเป็นการเลี้ยงหมูจำนวนมาก ต้องใช้แรงงานต่างดาวทำงาน ใช้ทุนสูงทั้งค่าแรงงาน ค่าอาหาร/ยา ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ

การเลี้ยงหมูในช่วงแรกได้กำไรดี ได้เงินนำมาใช้จ่ายในครอบครัวรวมถึงขยายกิจการได้อย่างดี ซึ่งเมื่อได้กำไรดี สามารถทำเงินได้มากก็เกิดความต้องการได้มากขึ้นไปอีก ไม่พอกับสิ่งที่มีอยู่ก็ขยายการเลี้ยงออกไปเรื่อย ๆ พอประสบปัญหา เช่น โรคระบาด ราคาตกต่ำ ก็เกิดภาวะขาดทุน มีปัญหาหนี้สะสมไม่สามารถชำระหนี้ได้ สมาชิกที่เลี้ยงหมูส่วนใหญ่ก็ประสบปัญหาดังกล่าว ๆ กัน นอกจากสมาชิกที่มีหนี้จากการเลี้ยงหมูแล้ว ยังมีสมาชิกที่มีหนี้จากการทำนา ทำไร่ และกรณีอื่น ๆ ด้วย เพราะจากสภาพของระบบนิเวศในพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลง สภาพพื้นที่ที่ทำการเกษตรที่ไม่เอื้ออำนวย คือ ในพื้นที่ดอนไม่มีน้ำใช้ในการเกษตร พื้นที่ลุ่มประสบปัญหาน้ำท่วม สภาพของดินไม่มีคุณภาพในการเพาะปลูก มีแมลงศัตรูพืชรบกวน ซึ่งเกิดจากการใช้ปุ๋ย ยาเคมีจำนวนมากในการทำการเกษตร ทำให้ต้องมีการใช้ปุ๋ยยาเคมีในการปรับปรุงดินและกำจัดแมลงศัตรูพืชที่มากขึ้นอีก เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรทำให้มีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น บางช่วงประสบปัญหาภัยธรรมชาติซ้ำเติมทำให้ผลผลิตที่ได้ ไม่ได้เต็มอย่างที่ตั้งใจไว้ จึงจำเป็นต้องกู้เงินเพื่อนำมาใช้ในการทำการเกษตร และใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวก็จะวนเวียนไปเป็นวัฏจักรกลายเป็นประสบปัญหาขาดทุนสะสมติดอยู่ในวังวนของการเป็นหนี้ ทำให้เกิดปัญหานี้ค้างค้ำกับสถาบันการเงินที่กู้เงินมาจำนวนมากจนไม่สามารถที่จะชำระหนี้ได้ หากจะชำระได้ก็แค่เพียงชำระดอกเบี้ยไม่สามารถชำระเงินต้นได้เลย จนในที่สุดก็ไม่สามารถชำระหนี้ได้อีก นำมาซึ่งการดำเนินการทางกฎหมายทั้งฟ้องร้องดำเนินคดี บังคับคดียึดทรัพย์ ขายทอดตลาด พิทักษ์ทรัพย์ ล้มละลาย จนถึงถูกฟ้องขับไล่ออกจากพื้นที่ ซึ่งสถานการณ์หนี้สินในปัจจุบันของกลุ่มเกษตรกรรวมใจ หมู่ 7 อยู่ในขั้นวิกฤติซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มความวิกฤติหนี้ของสมาชิกได้ดังนี้ 1. กลุ่มผิคนัดชำระ (NPL) จำนวน 2 ราย 2. กลุ่มฟ้องร้องดำเนินคดี จำนวน 3 ราย 3. กลุ่มถูกบังคับคดีขายทอดตลาด จำนวน 4 ราย 4. กลุ่มธนาคารซื้อทรัพย์ไว้แล้ว (NPA) จำนวน 3 ราย และ 5. กลุ่มฟ้องขับไล่ จำนวน 3 ราย ซึ่งดูได้จากตัวอย่างกรณีศึกษาของผู้ที่ประสบปัญหานี้วิกฤติ คือ ทรัพย์สินอยู่ในระหว่างการขายทอดตลาดทรัพย์, ธนาคารซื้อทรัพย์ไว้แล้วสืบทรัพย์เพิ่ม เนื่องจากราคาทรัพย์ไม่พอกับหนี้สิน, และบ้านถูกขายทอดตลาดหลุดมีคนอื่นซื้อทรัพย์ ไร่ ไร่ทั้งหมด 3 ราย ดังนี้

4.5.1.1 สมร่าง ดันยะกุล บ้านถูกขายทอดตลาดหลุดมีหนี้ซื้อทรัพย์สิน ๆ ไว้

สมร่าง อายุ 62 ปี อาชีพดั้งเดิมเลี้ยงหมูควบคู่กับการประกอบอาชีพช่างทำไดนาโม ทำแอร์รถยนต์ ปัจจุบันมาเช่าบ้านที่ปราจีนบุรีและย้ายชื่อตัวเองเข้าไปอาศัยบ้านพี่สาวเมื่อประมาณสิบปีที่แล้ว และเช่าที่อยู่กับภรรยาทำงานช่าง มีลูก 6 คน เป็นพยาบาล 2 คน อีก 3 คนเป็นลูกจ้าง และอีกคนเป็นนิติกรที่ศาลชลบุรี ตอนนี้ส่งลูกถึงฝั่งหมดแล้ว ทำงานมีครอบครัว เหลือสองคนตายายต้องใช้น้ำมัน ฟืนของสมร่างทำการเกษตรกันหมดทุกคน เห็นเขาทำแล้วประสบความสำเร็จ “แต่ญาติ ๆ เค้าไม่ได้รู้ ธนาคารเหมือนกับเรา เราก็อยาก รวยอย่างเค้าบ้าง” จึงไปกู้เงินมาลงทุนเลี้ยงหมู ปลุกมันสำปะหลัง ทำสวนยูคาลิปตัส โดยนำบ้านพร้อมที่ดินเป็นอาคารพาณิชย์ 3 ชั้น เนื้อที่ 40 กว่าตารางวา ไปจำนองกับ ธนาคารกรุงศรี ฯ ตอนที่กู้เงินด้วยความไม่รู้ประสีประสาอะไร กู้เงินออกมาก็ไม่ได้ดูรายละเอียดว่ากู้มา สำหรับประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือกู้มาเพื่อที่อยู่อาศัย ยอดเงินต้นที่กู้มา 2,400,000 บาท ได้นำเงิน ก้อนนี้ ไปเช่าที่ดิน 2 แปลง แปลงแรก 100 ไร่ แปลงที่สอง 150 ไร่ ราคาเช่าไร่ละ 100 บาท อยู่บริเวณ แถวเขาหินซ้อน กบินทร์บุรี การปลุกมัน ในขั้นตอนแรกปลูกต้องจ้างรถไถสองครั้ง ต้องซื้อพันธุ์ต้นมัน จ้างคนปลูก ถอนหญ้า ฉีดยา ใส่ปุ๋ย ถึงเวลาจ้างคนมาถอน ใช้แรงงานชาวบ้าน รายวันวันละ 30 บาท ครั้งละ 20 คน ไปถอนมัน ส่วนยูคาต้องใช้เวลา 4 ปี ถ้าตัดได้เค้าก็เหมาไปตัด เราไม่ต้องยุ่ง ทางครอบครัว สมร่างทำไร่มันสำปะหลังและยูคาอยู่ 3-4 ปี จนไปไหนเพราะขาดทุน มันก็โลละ 25 สตางค์ ยูคาขายได้ตัน ละ 600 บาท ราคาหมูก็ถูกมาก ค่าอาหารหมูแพง รำ ปลายข้าว กระสอบละ 500 บาท หัวอาหารกระสอบ ละ 300 บาท ปลาปนแพง “ตอนนั้นผมขายจำได้ว่าขายได้กิโลละ 9 บาท สูงสุดได้ 11 บาท ซึ้งหมูขาย น้ำदार่วง ซึ้งขายไปหนึ่งตัวขาดทุนไปหนึ่งพัน ถ้าขาย ร้อยตัวขาดทุนไปเท่าไร และถ้าไม่ขายก็ไม่ได้ หมูมันกินเรา ต้องซื้ออาหารเลี้ยงมันทุกวัน หมูมันกินทุกวัน บางทีหมูถึงเวลาจับก็ไม่ได้จับ เพราะเขาไม่ซื้อ เช่นช่วงเวลาที่กินเจพ่อค้าเขาก็ไม่ซื้อ ก็ทำให้เลยเวลาจับออกไปอีก ก็ต้องหาทุนให้หมูกินอีก ต้นทุนเลี้ยง หมูก็เพิ่มขึ้นอีก” เมื่อขาดทุนจากการเลี้ยงหมู ปลุกมันสำปะหลัง และไม้ยูคา ธนาคารให้สมร่างชำระ เงินเดือนละ 30,000 บาท ตัดเป็นเงินต้นได้ 500 บาท และสมร่างซึ่งเป็นช่างซ่อมรถเคยทุ้มเงินอัดหรือปั๊วะ หนี้เดือนละ 40,000 บาท 60,000 บาท และ 80,000 บาท ด้วยคาดหวังว่าหนี้สินทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย จะลดลง แต่เมื่อได้เห็นสเตทเมนต์ ปรากฏว่าเงินต้นไม่ลดลงยังคงเหลือ 1,900,000 บาท หลังจากพยายาม ผ่อนมาได้ไม่นาน สมร่างผิदनัดชำระกับธนาคารสองเดือน ธนาคารได้มีหนังสือมาแจ้งว่าไม่ต้องการให้คุณ เป็นลูกค้าอีกต่อไป ต้องมาชำระทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย มิฉะนั้นจะดำเนินการตามกฎหมาย สมร่าง ได้แก้ปัญหาหนี้เบื้องต้นด้วยการพยายามกัดฟันผ่อนชำระมาเรื่อย ๆ จนส่งไม่ไหว และถูกธนาคารกรุงศรี ฯ ฟ้องเมื่อปี 2550 จึงได้มาสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ประมาณปี 2547 โดยญาติ

ที่เป็นหนี้แนะนำให้ไปสมัครกลุ่มหนองแห่นพัฒนา ช่วงที่ธนาคารจะยึดเขาได้เอาหนังสือชะลอการยึดการฟ้อง จากกองทุนฟื้นฟูไปให้ธนาคารดูและแจ้งกับธนาคารว่า กองทุนฟื้นฟู ๖ จะไถ่ถอนออกให้ทางธนาคารบอกว่าไม่ได้ต้องมีเงินอย่างเดียว ธนาคารบอกว่าต้องการเงินอย่างเดียว เขาขยำนหนังสือจากกองทุนทิ้ง

สมร่าได้สมัครเข้ากลุ่มเกษตรรวมใจในปี 2559 เมื่อทางธนาคารฟ้องเพื่อยึดทรัพย์ ซึ่งในขณะนั้นเขาคิดว่า เขาหมดทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว เอกสารต่าง ๆ ก็ไม่ได้เก็บรักษาไว้อยู่มาวันหนึ่งก็มีคนมาหาเขาบอกว่า ได้ซื้อบ้านเขาไปแล้วและซื้อได้ถูกด้วย ซึ่งคนที่ซื้อไปก็คือคนที่เคยมาซ่อมรถกับเขา แต่ผู้ซื้อได้มาบอกกับเขาให้ไปช่วยยกเลิกกองทุนให้ (ผู้ที่จะซื้อให้สมร่าไปเซ็นออกจากสมาชิกกองทุนฟื้นฟู เขาจะได้โอนหลักทรัพย์จากแบงค์ได้) เพราะทรัพย์สินโอนกันไม่ได้ สมร่ารู้สึกว่าเขาเองไม่มีสิทธิในทรัพย์สินนี้แล้ว จึงได้ตัดสินใจไปยกเลิก พอไปที่กองทุนเจ้าหน้าที่แจ้งว่าการยกเลิกสามารถทำได้เลย แต่สมร่าต้องใช้หนี้ส่วนต่างอีกสองล้านกว่าบาท เหตุการณ์ในตอนนั้นทำให้เขาพบว่า ในเมื่อคดีของเขาธนาคารฟ้องเพื่อยึดทรัพย์ไปแล้วและกองทุนฟื้นฟูก็เหมือนไม่กำกับไม่ให้ใครมาเข้าถึงตัวเขาได้ และทำให้เขารู้ว่าตนเองยังมีสิทธิในบ้านหลังนี้อยู่ (สิทธิที่จะได้บ้านคืน) เขาได้ไปขอสำเนาจากกรมบังคับคดี กรมที่ดิน และขอจากศาล ศาลบอกว่ากำลังจะเผาทั้งอยู่แล้ว เขาได้เอาเอกสารที่ศาลมาทั้งหมด

กลุ่มเกษตรรวมใจได้ส่งเรื่องนี้ของสมร่าให้กับคณะกรรมการจัดการหนี้ สค.ปท.ดูแลทางการช่วยเหลือได้ประสานให้เกิดการพูดคุยเพื่อแก้ปัญหา 1 ครั้ง ในการเจรจาเพื่อขอเข้าไปอยู่ในบ้านหลังนั้น แต่ในระหว่างนั้นมีคนเช่าอยู่ก็เลยไม่ได้เข้าไปเพราะคนมาเช่า ซึ่งทางธนาคารกรุงศรีสำนักงานใหญ่ได้แจ้งต่อเขาว่า ทางสาขาย่อย ไปอนุญาตให้มีคนมาเช่าได้อย่างไร มาพบว่าผู้ที่มาซื้อ (อาซ้อ) บ้านจากธนาคารแล้วเอาไปให้คนอื่นเช่าโดยเก็บค่าเช่า 6 เดือนล่วงหน้า เมื่อสมร่าไปเจรจาทางธนาคารก็ไล่ผู้เช่าออกเขาจึงเอาโซ่ไปคล้องและล้อมกุญแจ อาซ้อก็ตัดออก เอาตุ้มถ่วงเตี้ยมาตั้งทำเอง จ้างคนมาขาย ล่าสุดทางธนาคารขับไล่ เอาแสนด่ามากัน ห้ามใครเข้า ทำให้ ทางสมร่าก็ไม่สามารถเข้าไปได้ อีกอย่างเขากลัวว่าจะเป็นผู้บุกรุก เพราะลูกชายทำงานที่ศาล ได้บอกกับตนไว้ว่าอาจโดนฟ้องบุกรุกได้เพราะเป็นทรัพย์ของสินของธนาคาร ล่าสุดได้เรียกร้องให้ธนาคารทำหนังสือ เพื่ออนุญาตให้เขาเข้าไปอยู่อาศัยได้ แต่ทางธนาคารไม่กล้าทำหนังสือให้ นอกจากเราจะต้องแพ่งเข้าไปเอง แต่ลูกชายกลัวว่าจะกลายเป็นผู้ บุกรุก

แนวทางการแก้ปัญหาของกลุ่มเกษตรรวมใจในกรณีสมร่า ทางคณะกรรมการเจรจากับทางธนาคารเพื่อให้เหลือหนี้เงินน้อยที่สุด ถ้ากองทุนฟื้นฟู ๖ ช่วยไม่ได้ก็ใช้ช่องทางกองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกรและผู้ยากจน (กชก.) หน่วยงานของกระทรวงเกษตรฯ โดยให้ลูกผ่อนชำระหนี้กับกองทุนหมุนเวียนฯ (กชก.) สมร่า มีความหวังในการซื้อทรัพย์สินเพราะธนาคารแจ้งว่า ผู้ซื้อ ๆ ไปเก็บเอาไว้ที่

1,750,000 บาท ยังสามารถให้กองทุนไปซื้อคืน และให้ทางสมร่งเขาชำระหนี้ต่อได้ ซึ่งก่อนหน้านี้ที่สมร่งได้ไปติดต่อธนาคาร ๆ ได้ถาม ว่าคุณสมร่งจะซื้อคืนไหม ?

สถานการณ์ล่าสุดกรณีสมร่ง เมื่อปลายปี 2560 ทางธนาคารกรุงศรีสำนักงานใหญ่เรียกไปคุย เรื่องจะไถ่ถอนคืน ผมก็ถามว่าต้องซื้อคืนเท่าไร แต่ไม่ได้ทำเป็นลายลักษณ์อักษร

4.5.1.2 สิทธิบัตร พรหมชา อายุ 40 ปี ธนากรยึดและประกาศขายที่ดิน

อยู่บ้านเลขที่ 69/1 ต.หน้าเมือง อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา เรียนจบสัตวศาสตร์ ราชวมงคล น่าน มีสมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมด 5 คน ภรรยา (คุณธมน สุนทรวิทย์) แม่ยาย (คุณจำปา) ทำงานที่โอมส เตย์ ทำมาได้ประมาณ 2 ปีแล้ว มีลูก 1 คน อายุ 7 ขวบเรียนอยู่ชั้นป.1

สิทธิบัตร ทำงานรับจ้างบรรทุกลูกหมู ให้กับเจ้าของฟาร์มหมูขุนในอำเภอนมสารตาม และทำอาชีพเสริม โดยการซื้อขายวิตามินที่ใช้สำหรับวัวชน ไก่ชน ซึ่งสั่งซื้อมาจากเมืองนอก มาขายทางออนไลน์ เนื่องจากมีเพื่อนที่เลี้ยงไก่แนะนำให้ทำ ทำมาได้ประมาณ 7 เดือน เพื่อเป็นรายได้เสริมอีกทางมา จุนเจือครอบครัว สำหรับรายได้ประจำในตอนนี้ ได้จากรับจ้างบรรทุกลูกหมูส่งให้ฟาร์มเหี้ยญทอง อ.ราชสาส์น จ.ฉะเชิงเทรา เฉลี่ยเดือนละประมาณ 15,000 บาท (ทางฟาร์มให้ตัวละ 30 บาท) ทำมา ประมาณ 10 ปีได้แล้ว ทางด้านภรรยาปลูกผักจำพวก ชะอม พริกขี้หนู ซึ่งแต่เดิมเป็นห้องร่อนเก่าเคยปลูก หนาม มะพร้าว แล้วตายเพราะด้วงกิน พื้นที่ประมาณ 1 ไร่ ทำเพื่อขายเล็กน้อย ๆ ส่งให้รีสอร์ททำกับข้าว ขายได้ประมาณสัปดาห์ละ 500-600 บาท ทำมาได้ไม่ถึงปี นำเงินที่ขายได้มาใช้สำหรับให้ค่าขนมลูกไป โรงเรียน ค่าน้ำ ค่าไฟ

สาเหตุของหนี้เกิดจากเลี้ยงหมูเมื่อปี 2547 เลี้ยงแม่พันธุ์ที่ 50 แม่ และได้เลี้ยงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เกือบ 200 แม่ได้ลูกหมูประมาณ 300 ตัวต่อเดือน ราคาแม่พันธุ์อยู่ที่ประมาณตัวละ 9,500 บาท เขาผสมหมูเป็นเซต หมูใช้เวลาตั้งท้องประมาณ 4 เดือน กินนมกับแม่อยู่ 1 เดือน มาอนุบาล 2 เดือน แล้ว จึงขายได้ ปัญหาที่ทำให้เกิดหนี้สิน หมูเกิดโรคระบาดแท้งติดต่อกัน เป็นโรคปากเท้าเปื่อย อาการเลีย อักเสบ เล็บหลุด ส่งผลให้หมูลุกขึ้นกินข้าวไม่ได้ เป็นโรคทางเดินหายใจ ผอมต้องคัดทิ้ง ทำให้ต้องใช้วัคซีน ของต่างประเทศ (3,000 บาท เราฉีดได้ 50 ตัว ๆ ตกประมาณตัวละ 60 บาท) เพราะได้ผลมากกว่าของ ปศุสัตว์ (1,225 บาท) เราต้องซื้อเองทุกอย่างเอง ค่ายาฉีดรักษาโรค ยาบำรุงวิตามิน

สิทธิบัตร เริ่มกู้เงินธนาคารกสิกร สาขาฉะเชิงเทรา ปี 2549 กู้มาทั้งหมดประมาณ 6 ล้านบาท โดยเอาที่ดินของภรรยาเข้าไปเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกัน 3 ไร่ (เพราะที่ดินราคาประเมินสูง) กู้มา ทำกรงคลอด กรงของเย็น กรงอนุบาล เครื่องผสมอาหารหมู (ร่า ปลายข้าว กากถั่วเหลือง ปลาป่น วิตามิน แร่ธาตุ) โดยกู้มาหลายรอบๆ แรก 1 ล้านบาทไม่เหลือติดกระเป๋ ไปเอาเงินเพิ่มโดยเพิ่มวงเงินโอดี (เช่นได้

เงินเข้ามา 1 ล้านบาท แต่เวลาจ่ายค่าวัตถุดิบจ่ายเป็นเช็ค) ระบบโอดีไม่เป็นธรรมกับเรา การกู้เงินเพิ่มก็เพราะอยากเอาเงินมาซื้อแม่พันธุ์เพิ่ม เนื่องจากบางช่วงหมูราคาดี ในรอบหนึ่งปีราคาดีซัก 2-3 เดือน เขาต้องผ่อนธนาคารเดือนละ 30,000 บาท ผ่อนมาได้ประมาณ 3 ปี ต่อมาในช่วงปี 2552 เราจ่ายล่าช้า โดนธนาคารเรียกไปคุยปรับโครงสร้างหนี้หลายรอบ หลังจากปรับโครงสร้างหนี้ พบว่า เงินที่จ่ายไปเป็นดอกเบี้ยทั้งหมด ปัจจุบันก็ยังล่าบากอยู่ และกลัวว่าจะถูกยึดที่ดิน ทำให้สิทธิบัตรแสวงหากลุ่มเพื่อช่วยแก้ปัญหาหนี้ที่กำลังถูกธนาคารฟ้องแล้ว มีคนรู้จักแนะนำให้มากลุ่มเกษตรกรรวมใจ เพราะทำงานส่งลูกหมูอยู่แถวนี้ เมื่อได้สมัครเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรรวมใจ เขามาประชุมทุกวันอาทิตย์แรกของเดือน และได้ชำระค่าบำรุงองค์กรโดยจ่ายเป็นปี ๆ ละ 4,000 บาท (หนี้เกิน 2.5 ล้าน) ค่าประชุมกลุ่มครั้งละ 20 บาท ออมทรัพย์เดือนละ 200-300 บาท การมาร่วมประชุมกลุ่มทำให้เขาได้รับรู้ข้อมูลของ สค.ปท. ความเคลื่อนไหวของหนี้ รู่ช่องทาง การปลดหนี้

ครอบครัวสิทธิบัตร เลี้ยงหมูมาประมาณ 5 ปี ใช้วิธีเช่าโรงเรือนปีละ 50,000 บาท รายได้ที่ขายหมูได้เอามาวันเวียนซื้ออาหาร เขาเลิกเลี้ยงหมูในปี 2557 เพราะเกิดปัญหาเงินไม่พอใช้ หมูป่วย ต้นทุนค่าเวชภัณฑ์สูง เพราะแค่หมูแท้งก็คือขาดทุนแล้ว เจอสภาวะราคาคตกต่ำ กิโลละ 11 บาท สุดท้ายลดแม่พันธุ์ลง และเลิกเลี้ยงในที่สุด โดยการขายแม่หมูทิ้งไม่พอส่มต่อ ลูกหมูถ้าขายไม่ได้ก็เลี้ยงเอง

ในปี 2554 ธนาคารได้ประกาศขายที่ดิน ทางกลุ่ม ๆ จึงได้ไปทำเรื่องงดการขายทอดโดยการไปทำใบบรรเทาทุกข์ที่สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร (กฟก.) จังหวัดฉะเชิงเทรา ทางสำนักงานจังหวัด ส่งเรื่องไปยัง (กฟก.) สำนักงานใหญ่ เมื่อมีใบบรรเทาทุกข์กลับมาที่ (กฟก.) สาขา และทางกลุ่มและเกษตรกรได้ใบบรรเทาทุกข์มาแล้ว ก็ไปทำเรื่องที่ธนาคารกสิกร หลังจากนั้นไปที่กองบังคับคดีที่ฉะเชิงเทราไป เพื่อทำเรื่องงดการขายทอดตลาด ปัจจุบันยอดหนี้ที่ธนาคารฟ้อง 3,100,000 บาท ซึ่งตอนนี้หนี้ที่เกิน 2.5 ล้านบาทอยู่ระหว่างรอการจัดการหนี้ของกองทุนฟื้นฟู ฯ

“บทเรียนจากการเป็นหนี้ เราเลี้ยงหมูอย่างไรก็สู้ cp ไม่ได้เพราะว่าทาง cp ต้นทุนต่ำ อาหารปริมาณเยอะ มีโรงงานยาสัตว์ของตนเอง เกษตรกรกำหนดราคาไม่ได้ ต้นทุนผันแปร โรคระบาดควบคุมไม่ได้ ถ้าเกษตรกรสนใจเลี้ยงหมู อย่าเลี้ยงเลย เพราะโดนกดราคา ถ้าเลี้ยงแล้วเดือดเองจำหน่ายในหมู่บ้านอาจโดนปลุสตัวจับอีก การมาร่วมกลุ่มทำให้สบายใจขึ้น เพราะบางคนหนี้มากกว่าเรา ก่อนหน้านี้มีความกลัวเครียดกินไม่ได้นอนไม่หลับ กลัวเขามายึดที่ สอนลูกอย่าให้เป็นหนี้เป็นสิน ให้ช่วยเหลือตัวเองอย่าโกงใคร”

4.5.1.3 พี่อรุณ อินทโชติ อายุ 56 ปี ธนาคารซื้อทรัพย์สินไว้และสืบทรัพย์สินเพิ่มขอยึดบ้านขายทอดตลาด

อรุณ มีลูกชาย 3 คน หญิง 1 คน ปัจจุบันอยู่กับลูกสาวซึ่งแต่งงานมีครอบครัวแล้ว มีลูกคนโต และลูกคนเล็กอยู่ที่บ้าน มีหลาน 5 คน อาชีพดั้งเดิมทำนา ทำไร่มานาน ทำในที่ดินของพ่อแม่ แต่ตอนนี้เจ้าหน้าที่ธนคารยึดที่ดินหมดแล้ว สมัยก่อนมีประมาณเกือบ 100 ไร่ ตอนนี้เขายึดไปหมดเหลืออยู่ 3 แปลง

สาเหตุที่สูญเสียที่ดิน เพราะมาตั้งหลักเลี้ยวหมูแล้วในช่วงปี 2540 ราคาหมูตกต่ำเหลือ 11-12 บาท แต่ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงหมูเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ แล้วก็มาเจอนาแล้ง ทำนาไม่ได้ผลผลิตเท่าที่ควร เพราะทำนาบนพื้นที่ดอนไม่ค่อยมีน้ำ ปุ๋ยก็ใส่ปุ๋ยเคมี มีแต่หญ้าชะมากกว่า ทำได้แต่ไม่คุ้ม ลงทุนเยอะแต่รายได้น้อย ทำนาก็พอแค่เอาไว้กินทำแค่ 8-9 ไร่ จากที่นาทั้งหมด 11 ไร่เป็นที่ดินมรดกของพ่อแม่ไม่ต้องเสียค่าเช่า

ประมาณช่วงปี 2540 อรุณได้กู้หนี้ยืมสินนอกระบบจำนวน 300,000 บาท โดยเอาที่ดินไปจำนอง 5 ไร่ เอามาลงทุนทำนา และเป็นค่าใช้จ่ายในบ้าน เจ้าหนี้เป็นคนแหลมหิน รู้จักผ่านนายหน้า เสียค่านายหน้า ร้อยละ 3 บาท แล้วก็ไปทำขายฝากที่สำนักงานที่ดิน สัญญาปีต่อปี ปีแรก ปีที่สองก็ส่งดอกส่งหลายปี มีมากก็ให้มาก มีน้อยก็ให้น้อย ส่งเป็นปีไป ๆ มา ๆ ไม่มีส่ง เขาก็ยึด ตอนที่ไต่อาัยก็มาบอกว่ามีตั้งก็มาไถ่ณะ พี่ไม่เอาหรอก แต่เราจะเอาที่ไหน ยอดเงินต้น 400,000 บาท เขาขอดอก 100,000 บาท มันนานเป็นสิบปี ซึ่งที่ดินแปลงนี้เป็นที่ของพ่อกับแม่ เขาไปเซ็นให้เรา แค่ว่า ถ้าไม่มีปัญญาไถ่ พ่อก็เซ็นให้เขาไป

นอกจากนี้อรุณได้เป็นหนี้ธนาคารกรุงไทย 400,000 บาท โดยใช้ที่ดินสองแปลงเป็นหลักทรัพย์สินค้ำประกัน แปลงแรก 16 ไร่ เป็นที่ตาบอด กับอีก 1 ไร่ ได้เอาที่ดินที่มีทางเข้า-ออก ได้ไปค้าถึงได้เงินมาเพิ่ม

ที่ดินแปลง 16 ไร่นี้ทางกองบังคับคดีเคาะซื้อในราคา 7 แสนกว่า ส่วนแปลง 1 ไร่ธนาคารซื้อไว้เช่นกันที่ 1.5 แสน

ปัจจุบันที่ดินแปลง 16 ไร่ กองทุนฟื้นฟู ฯ ซื้อไว้แล้ว ตั้งแต่ปี 58 ซื้อได้ 3 ปีเต็มแล้ว เราก็ส่งกับกองทุนฟื้นฟู ฯ จ่ายปีละ 55,000 บาท ธนาคารซื้อ 7 แสน กองทุนฟื้นฟู ฯ ซื้อจากธนาคารเป็นล้าน และแปลง 1 ไร่ ธนาคารก็ซื้อไว้ 1.5 แสน ธนาคารบอกว่าสืบทรัพย์สินไม่พอใช้หนี้ทั้ง ๆ ที่ที่ดินที่อยู่ติดข้างทางจะขายได้ราคาแพง ต้องเอาบ้านขายทอดตลาด เพราะดอกท่วมต้น บอกว่ายังติดหนี้อยู่ 3 หมื่น ตอนนี้ธนาคารจะเอาบ้านขายทอดตลาด ทั้งบ้านทั้งที่ดิน

ปัจจุบัน อรุณ อาศัยอยู่กับลูก เลี้ยงหลาน ทำแค่ออกกินพอใช้ ทำขนมขายบ้าง ทำทองม้วน แต่เลิกไปเพราะป่วย ลูกที่อยู่ด้วยสองคนก็ทำงานกันหมดแล้ว ส่วนลูกที่มีครอบครัวไป เขาก็ให้บ้าง พันสองพันทุกเดือน แต่ก็ต้องมาช่วยในครอบครัว เพราะลูกสาวหาเลี้ยงครอบครัวคนเดียว ไหนจะค่านม ค่าแพมเพิร์ส ปากก็ต้องใช้แพมเพิร์ส สามสี่พันทุกเดือน ป้าเป็นหวัดบ่อยต้องใส่ทั้งวันทั้งคืนไหลตลอดเลยต้องใช้ ต้องไปหาหมอ แต่ลูกเบิกได้ ได้ปีละแสน แต่บางปีก็ไม่พอ

“บทเรียนในการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา ซึ่งมากมายธนาคารเอาทุกอย่าง เราคงไม่หมุนไปหาหนี่อีกแล้ว ทุกวันนี้ทำให้ลูกลำบาก เพราะเรามีหนี้สินเยอะ”

4.5.2 สาเหตุการเป็นหนี้ และผลกระทบจากการเป็นหนี้

จากการปรับเปลี่ยนอาชีพที่เดิมทำไร่ ทำนา มาเป็นการเลี้ยงหมูซึ่งมองว่าเป็นโอกาส เพราะว่าการเลี้ยงหมูได้กำไรดี ทำให้รวยเร็ว จึงเปลี่ยนที่ดินทำนามาเป็นฟาร์มหมูกันเป็นส่วนใหญ่ สมาชิกบางรายนำเงินเก็บที่มีซื้อที่ดินและสร้างโรงเรือนเลี้ยงหมู บางรายก็นำที่ดินไปขอกู้เงินจากธนาคารมาสร้างโรงเรือนเลี้ยงหมู ในช่วงแรกของการเลี้ยงหมูได้กำไรดี ก็ขยายขนาดฟาร์มเพิ่มขึ้นอีก เพราะคิดว่าถ้าเลี้ยงมาก ๆ ก็จะได้กำไรมาก ๆ ก็จะมีเงินมากขึ้น ได้เงินจากกำไรที่เลี้ยงหมูก็ไม่นำไปชำระหนี้สินให้กับเจ้าหนี้ แต่เก็บไว้ขยายกิจการเพิ่ม แต่เมื่อประสบปัญหาขาดทุนจาก 1. ราคาหมูตกต่ำแต่อาหาร ยา วัคซีนกลับสูงขึ้น นอกจากนี้ยังถูกพ่อค้าขายอาหารลอกขายวัตถุดิบในการผลิตอาหารหมู คือ มีการผสมปูนมาในลำที่นำมาให้หมูกิน ใช้ปลายข้าวเน่าผสมกับปลายข้าวดี มาจำหน่ายในราคาปกติ ส่งผลให้ได้อาหารที่ได้ไม่มีคุณภาพ หมูไม่กิน จึงต้องหันมากินอาหารเม็ดแทน ทำให้ต้นทุนสูงขึ้น ซึ่งขัดแย้งกับราคาผลผลิตที่จะต้องอ้างอิงจากฟาร์มของบริษัทซีพี ซึ่งเมื่อหมูราคาถูกพ่อค้าที่เคยมารับซื้อหมูไปขายต่อก็ไม่มาซื้อหมูหรือถ้าซื้อก็กดราคาลงอีก ถ้าไม่ขายก็ต้องแบกภาระต้นทุนในการเลี้ยงที่สูงขึ้นตามมา 2. หมูเป็นโรคระบาดทำให้หมูตาย ซึ่งมีสาเหตุมาจากการระบาดมาในอากาศตามช่วงฤดูการการระบาดในพื้นที่ใกล้เคียงแต่มีการปกปิดกันไม่บอกให้ทราบถึงการระบาดของโรคทำให้ไม่สามารถป้องกันโรคระบาดได้ทัน นอกจากนี้ยังมีพ่อค้านำหมูป่วยมาให้เลี้ยง มีการแอบนำสารพิษมาทิ้งใกล้กับแหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตรทำให้เกิดการปนเปื้อนในน้ำ เมื่อนำน้ำมาใช้ในการฟาร์มหมูกินน้ำเข้าไปทำให้หมูตายไปเรื่อยๆโดยไม่ทราบสาเหตุซึ่งกว่าจะทราบสาเหตุก็ทำให้หมูในฟาร์มเสียหายเป็นจำนวนมากแล้ว ส่งผลให้ต้องนำเงินที่เก็บไว้ใช้ในการลงทุนนำมาใช้จ่ายในการรักษาหมู ซื้ออาหาร ยารักษาโรคจนหมดแต่ก็ยังไม่พอใช้จ่ายอีกก็ต้องขอกู้เพิ่มจากธนาคารอีกลงทุนสร้างโรงเรือนเพิ่มเพื่อขยายขนาดการเลี้ยงออกไปอีกเพราะหวังจะนำเงินที่ได้จากเลี้ยงเพิ่มมาใช้หนี้ และเป็นทุนในการเลี้ยงต่อไป แต่กลับประสบปัญหาซ้ำอีกหนี้สินเก่าก็ยังชำระไม่หมดมีหนี้สินใหม่เกิดขึ้นมาอีกกลายเป็นหนี้สะสมทุนที่จะใช้ในการเลี้ยงหมูต่อไปก็ไม่มี เพราะหมูต้องกินอาหารทุกวัน จะขายหมูได้

หรือไม่ได้หมูก็กต้องกินอาหารทุกวันเมื่อไม่มีให้หมูก็กก็ต้องขอกู้ธนาคารเพิ่มอีกโดยการนำที่ดินแปลงใหม่ไปขอกู้เพิ่มอีก กลายเป็นวัฏจักรวนเวียนไปจนมีหนี้สินสะสมมากจนเกินจะชำระหนี้สินได้ เมื่อขอกู้เพิ่มจากธนาคารเพื่อนำเงินลงทุนต่อเพราะยังมีศักยภาพที่จะทำได้ต่อธนาคารก็ไม่ให้กู้ จึงทำให้หมดช่องทางในการหาเงินชำระหนี้สินได้ส่งผลให้มีภาระหนี้สินติดตัวยากที่จะหาทางแก้ไขได้ ในขณะที่ปัญหาที่เกิดจากภัยธรรมชาติ ได้แก่ น้ำท่วม น้ำแล้ง และแมลงศัตรูพืชก็ก่อให้เกิดหนี้สินกับสมาชิกที่มีอาชีพทำนา ทำไร่ เนื่องจากการลงทุนที่สูงแล้วไม่ได้ผลผลิตตามที่ตั้งใจไว้ มีการลงทุนทำนาแบบครบวงจรโดยการนำที่ดินไปจำนองขอกู้เงินจากธนาคารมาสร้างโรงเรือนเก็บพันธุ์ข้าว ทำนาขายข้าวและพันธุ์ข้าว ซื้อรถดำนามารับจ้างดำนา คัดข้าวเอง มีชาวนาที่เป็นลูกไร่ในการทำนาให้โดยการให้พันธุ์ข้าวไปปลูกก่อนเมื่อขายได้ก็หักค่าใช้จ่ายกันไป ในช่วงแรกของการทำประสบความสำเร็จดีมาก แต่เมื่อปี 2554 เกิดภาวะน้ำท่วมหนักทำให้นาข้าวที่ทำไว้เสียหายหมดไม่มีข้าว ทุนที่ลงไปก็หมดไปกับน้ำ ข้าวปลูกที่นำไปปลูกก่อนก็เก็บเงินคืนไม่ได้ นอกจากนี้ยังมีผลกระทบจากนโยบายของรัฐบาลในโครงการประกันราคาข้าวผ่าน ธนาคาร ธ.ก.ส. ส่งผลให้ข้าวที่ชาวนาเคยให้ก็ไม่ขายให้อีกเพราะนำข้าวไปขายให้กับ ธ.ก.ส. โดยการเข้าโครงการประกันราคาข้าว ทำให้ไม่มีรายได้นำไปชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ จึงไปขอกู้ชำระหนี้ก่อนแต่ก็ยังไม่มียาได้เหลือพอนำไปจ่ายชำระหนี้ได้ จึงตัดสินใจขายที่ชำระหนี้แต่ก็ตัดได้แต่ดอกเบี้ย ต้องปรับโครงสร้างหนี้กับธนาคารนำดอกมาทำต้นให้ส่งต่อในอัตราต้นเงินใหม่ ดอกเบี้ยใหม่ จึงทำให้เป็นหนี้สินสะสมมากจนไม่สามารถชำระหนี้สินได้ ในขณะที่การสร้างอนาคตที่มั่นคงให้กับลูกหลานก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เป็นหนี้ เพราะต้องกู้เงินจากธนาคารมาส่งให้ลูกเรียนจนจบปริญญาตรี เพียงหวังว่าอยากให้ลูกหลานมีอนาคตที่ดี ไม่ต้องลำบากมีงานทำที่ดีกว่าการเป็นเกษตรกร เพราะการเป็นเกษตรกรมันเหนื่อย ลำบาก และก็ยากจน นอกจากนี้เมื่อเกิดปัญหาใด ๆ ขึ้นเกษตรกรมักจะเป็นผู้ต้องรับสภาพปัญหาฝ่ายเดียว ไม่มีหน่วยงานภาค รัฐเข้ามาให้ความช่วยเหลือเท่าที่ควร ผลจากการเป็นหนี้ส่งผลกระทบต่อความสุขในชีวิต เพราะชีวิตไม่มีความสุข มีความเครียด ความกดดันตลอดเวลา สภาพครอบครัวที่เคยสงบสุขก็มีปัญหาทะเลาะกันเพราะทุกคนมีความเครียด หาทางออกไม่ได้ สถานะทางสังคมที่เคยมีคนให้ความเชื่อถือก็ไม่มีใครให้ความเชื่อถือ บางครั้งต้องเก็บตัวอยู่กับบ้าน เพราะอาย เนื่องจากทำใจไม่ได้ กลัวถูกดูถูก นอกจากนี้ยังกระทบในเรื่องของการประกอบอาชีพ เพราะเมื่อเป็นหนี้จะกลับไปประกอบอาชีพเดิมก็ไม่ได้ ทำอาชีพใหม่ก็ลำบากเพราะไม่มีเงินทุน ขอกู้จากธนาคารก็ไม่ให้และที่สำคัญก็คือเชื้ดกับการเป็นหนี้

4.5.3 การแก้ไขปัญหานี้สินที่ผ่านมา

จากปัญหานี้สินที่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของสมาชิกทำให้เกิดการรวมกลุ่มกัน เพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหานี้สินให้กับสมาชิกที่ผ่านมา ทางกลุ่มจะใช้วิธีการแก้ไขปัญหาด้วยการแยกสถานะของหนี้และความเร่งด่วนในการให้ความช่วยเหลือออกเป็น 1. หนี้ผิวดินชำระ 2. หนี้ดำเนินคดี 3. หนี้บังคับคดี 4. หนี้ถูกเจ้าหนี้ซื้อทรัพย์สินไว้ 5. หนี้พิทักษ์ทรัพย์ 6. หนี้ถูกขับไล่ ซึ่งวิธีการจะเริ่มจากการให้สมาชิกไปสมัครเป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร และขอขึ้นทะเบียนเกษตรกร (ทะเบียนหนี้) เมื่อประสบปัญหาทางคดีความก็จะใช้กลไกของกองทุนฟื้นฟู ๖ ในการชะลอคดีออกไปก่อน ด้วยวิธีของหนังสือบรรเทาทุกข์จากสำนักงานกองทุนฟื้นฟูฯ ประสานไปยังเจ้าหนี้ในการหยุดการดำเนินคดีต่าง ๆ ออกไป ในขณะที่ถ้ากรณีหนี้สินนั้นมีความเร่งด่วนมากไม่สามารถรอ หรือใช้กลไกของกองทุนฟื้นฟู ๖ ในการชะลอคดีได้ ก็จะใช้วิธีการประสานกับทนายความในการขอความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการแก้ไขปัญหานี้สิน นอกจากนี้ยังมีการเข้าร่วมสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.) ซึ่งเครือข่ายมีแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้สินในภาพรวมระดับประเทศ เนื่องจากการรวมตัวกันของเกษตรกรจากหลายจังหวัดในประเทศไทย โดยการส่งตัวแทนกลุ่มฯ ได้เข้าร่วมประชุมกับเครือข่าย ๖ เป็นประจำในทุกวันที่ 5 ของทุกเดือน ซึ่งตัวแทนกลุ่มเกษตรกรรวมใจได้มีบทบาทเป็นคณะกรรมการนี้ เริ่มตั้งแต่ปี 2553 ได้นำปัญหานี้สินของสมาชิกกลุ่มมาแจ้งที่ประชุมเครือข่ายฯ เพื่อให้ทางเครือข่ายฯ ประสานงานไปกับทางธนาคารในการให้ธนาคารงดการขาย การฟ้อง การยึดทรัพย์ โดยมีใบประกาศขายจากธนาคารประกอบการเจรจา และทางตัวแทนกลุ่มพาสมาชิกไปทำเรื่องบรรเทาทุกข์ที่สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขา เพื่อส่งเรื่องมายังกองทุนฟื้นฟู ๖ สำนักงานใหญ่ เพื่อให้ธนาคารงดการขายทอดตลาด ผลจากการเข้าร่วมกับเครือข่าย ๖ ส่งผลต่อความสำเร็จในการแก้ไขปัญหานี้สินของกลุ่ม ๖ คือ มีการเจรจาขายทอดตลาด และถูกขับไล่ให้ชะลอการดำเนินการออกไปก่อน ในกรณีสมาชิกขอจัดการหนี้ด้วยตนเอง ทางกลุ่มใช้วิธีการเจรจาดำเนินการกับเจ้าหนี้ขอให้ลดยอดหนี้ให้กับสมาชิก ในกรณีสมาชิกที่มีหนี้เร่งด่วนไม่สามารถรอกองทุนฟื้นฟูฯ ได้ก็จะใช้วิธีการเจรจากับเจ้าหนี้ขอลดยอดหนี้ให้เหลือน้อยที่สุดเพื่อให้สามารถชำระหนี้ได้ พร้อมกับหาช่องทางในการชำระหนี้โดยการขอกู้เงินจากกองทุนช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน (กชก.) สำหรับสมาชิกที่ยังสามารถรอกองทุนฟื้นฟูฯ ช่วยเหลือได้ก็จะให้รอกองทุนฟื้นฟูฯ พร้อมกับฟื้นฟูอาชีพ ปรับเปลี่ยนวิธีการประกอบอาชีพใหม่ หาอาชีพเสริม เพื่อให้มีรายได้เพิ่ม พร้อมกับมีการออมเงินไว้สำหรับใช้ในการประกอบอาชีพ และใช้หนี้ พร้อมกันนี้ก็จะมีส่วนร่วมกับเครือข่ายฯ ในการเรียกร้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งมีสมาชิกที่มีหนี้วิกฤติ จำนวน 21 ราย และสามารถจัดการหนี้ได้ 7 ราย ประกอบด้วย

ตารางที่ 4.1 แสดงสมาชิกที่มีหนี้วิกฤติ จำนวน 21 ราย และสามารถจัดการหนี้ได้ 7 ราย

ชื่อ - นามสกุล	ยอดหนี้	ผลการดำเนินการ
น.ส.มณฑา จำปาโชติ	270,000 บาท	ปี 2558 จัดการหนี้โดยกองทุนหมุนเวียนเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน (อชก.)
นางเดือนเพ็ญ ชมสมใจ	300,000 บาท	ปี 2558 จัดการหนี้โดยกองทุนหมุนเวียนเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน (อชก.)
นางทับทิม นพกร	50,000 บาท	ปี 2558 ลูกชำระหนี้ให้จาก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)
นางทองใบ พุดซ้อน	290,000 บาท	ปี 2558 ลูกชำระหนี้ให้จาก ธนาคารอาคารสงเคราะห์
นายธนพล เก้ากิโล	6,500,000 บาท	ปี 2556 ลูกชำระหนี้ให้จากธนาคารทหารไทย
นางดวงหทัย เศรษฐวงศ์	8,000,000 บาท	ปี 2559 ขายที่ชำระหนี้ โดยกลุ่มฯ และเครือข่าย สค.ปท.ได้เข้าไปเจรจากับเจ้าหนี้ให้
นางอรุณ อินทโชติ	300,000 บาท	ปี 2555 จัดการหนี้โดยกองทุนฟื้นฟูฯ ชำระหนี้แทนให้

4.5.4 บทเรียน ความรู้ในการแก้ปัญหาหนี้สิน

จากการแก้ไขปัญหามาทำให้พบว่า สมาชิกที่เป็นหนี้แต่ละคนจะใช้วิธีการแก้ไขที่แตกต่างกันไป ตั้งแต่ปรับโครงสร้างใหม่ นำดอกมาทำต้นแล้วให้ส่งใหม่ คิดดอกเบี้ยใหม่ บางคนส่งได้แต่ดอกเบี้ยกระทั่งไปกู้เงินนอกระบบมาส่งหนี้ ซึ่งไม่ว่าวิธีการใดก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้สินที่สะสมมานานได้ ดังนั้นสมาชิกที่มีปัญหานี้สินไม่ว่าจะอยู่ในขั้นตอนใดจะต้องให้ความสนใจ มีความตั้งใจและจริงจังต่อการต่อสู้ เพื่อแก้ปัญหา ต้องหาแนวทาง ความรู้ใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้อง และมีความสำคัญกับสิ่งที่กำลังประสบอยู่ ซึ่งบางครั้งการสู้ด้วยตัวเองไม่ประสบความสำเร็จก็ต้องอาศัยการรวมกลุ่มกัน เพื่อสร้างพลัง สร้างความเข้มแข็ง สร้างอำนาจในการต่อรองกับเจ้าหนี้ รวมไปถึงภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกลุ่มเกษตรกรรวมใจ หมู่ 7 ได้บทเรียน ความรู้จากการแก้ไขปัญหานี้สินว่า เมื่อมีสมาชิกที่เป็นหนี้สินแล้วไม่สามารถชำระหนี้สินประสบปัญหานี้คงค้างมากเกินที่จะชำระไหว ก็จะนำสมาชิกไปสมัครเป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูพัฒนาเกษตรกร พร้อมกับนำเอกสารการเป็นหนี้ไปขอขึ้นทะเบียนเกษตรกร(หนี้) เมื่อเป็นสมาชิกแล้วสมาชิกก็จะรอให้กองทุนฟื้นฟูช่วยจัดการหนี้ให้ ซึ่งในระหว่างรอการช่วยเหลือจากกองทุนฟื้นฟูฯ หากสมาชิกรายใดถูกฟ้องร้องดำเนินคดี ทางกลุ่มก็จะพาสมาชิกไปทำหนังสือบรรเทาทุกข์ที่สำนักงานกองทุนฟื้นฟูฯ เพื่อขอ

ชะลอคดีออกไปก่อน พร้อมกับนำเอกสารขั้นตอนการดำเนินของกองทุนฟื้นฟูฯ ไปยื่นต่อศาลเพื่อให้ศาลพิจารณาชะลอคดีให้ หากถูกบังคับคดียึดทรัพย์ ขายทอดตลาด ก็จะไปทำหนังสือบรรเทาทุกข์ที่สำนักงานกองทุนฟื้นฟูฯ เพื่อให้ทางสำนักงานกองทุนฟื้นฟูฯ ประสานเจ้าหน้าที่ชะลอการดำเนินการออกไปก่อน จนกว่าจะได้รับการช่วยเหลือจากกองทุนฟื้นฟูฯ ซึ่งสามารถช่วยยืดเวลาในการหาทางแก้ไขปัญหได้ระยะหนึ่ง ในระหว่างรอสมาชิกและกลุ่มฯ จะหาช่องทางในการชำระหนี้ด้วยการหาจากหน่วยงานอื่น เช่น กองทุนช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน (กชก.) ธนากรที่ดิน เป็นต้น นอกจากการเข้าร่วมกับสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.) ซึ่งเครือข่ายมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาในภาพรวมระดับประเทศ เนื่องจากมีการรวมตัวกันของเกษตรกรจากหลายจังหวัดในประเทศไทยในการเคลื่อนไหวเชิงนโยบาย เพื่อเรียกร้องให้ทางภาครัฐและส่วนที่เกี่ยวข้องหาทางแก้ไขปัญหให้กับเกษตรกร ทำให้เกิดข้อตกลงระหว่างธนากรเจ้าหน้าที่กับเครือข่ายเกษตรกรในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ซึ่งข้อตกลงที่ได้ก็มีประโยชน์กับเกษตรกรสมาชิกในระดับหนึ่ง คือ หากยังไม่ดำเนินการทางคดี ขอให้ชะลอการดำเนินการออกไปก่อน เช่น ถ้ายังไม่ฟ้องร้อง ให้ชะลอการฟ้องร้องไปก่อน ถ้าฟ้องแล้วยังไม่บังคับคดีให้ชะลอการบังคับไว้ก่อน เป็นต้น ส่งผลให้สมาชิกหลายรายยังสามารถรักษาที่ดินทำกินไว้ได้ สมาชิกส่วนใหญ่เต็มใจที่จะเข้าร่วมกับเครือข่ายฯ ในการเคลื่อนไหวเรียกร้อง เพราะมองว่าสามารถช่วยแก้ปัญหาได้โดยเฉพาะปัญหาเร่งด่วนเฉพาะหน้า หากไม่มีการเคลื่อนไหวเรียกร้อง การเจรจากับสถาบันการเงินเจ้าหน้าที่ก็จะไม่ได้รับการตอบรับ แต่ถูกปฏิเสธ ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ซึ่งในการแก้ไขปัญหาในภาพรวมนั้นจำเป็นต้องมีการประสานงานกันทั้งตัวสมาชิกเอง กลุ่มองค์กร และเครือข่าย ซึ่งการรวมกลุ่มนำมาซึ่งพลังในการต่อสู้ ซึ่งในการต่อสู้เพื่อแก้ปัญหานั้นความเข้มแข็งของการรวมกลุ่ม มีความสำคัญมาก เพราะสามารถทำให้แก้ปัญหให้กับสมาชิกได้

4.6 แนวทางการแก้ไขหนี้สินของกลุ่ม

กลุ่มเกษตรกรรวมใจ หมู่ 7 จะมีแนวทางในการแก้ไขหนี้สินของกลุ่มแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มที่ 1 สมาชิกที่มีศักยภาพในการปลดหนี้ กลุ่มที่ 2 สมาชิกที่ต้องการสร้างความมั่นคงให้ลูกหลาน และกลุ่มที่ 3 สมาชิกที่พร้อมเข้าสู่ระบบของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ซึ่งในสมาชิกกลุ่มที่ 1 ที่มีศักยภาพในการปลดหนี้เองได้จะใช้วิธีการเจรจากับเจ้าหน้าที่ในการขอลดหย่อนยอดเงินต้นพร้อมกับตัดดอกเบี้ยทั้งหมดทิ้งไป เพื่อให้สมาชิกสามารถหาเงินมาชำระหนี้สินได้ ซึ่งสมาชิกกลุ่มนี้มีความพร้อมในการชำระหนี้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะใช้กลไกของกองทุนฟื้นฟูฯ หรือไม่ได้ก็ได้ พร้อมกันนี้ยังต้องหาทุนหมุนเวียน

และแหล่งเงินทุนที่มีดอกเบี้ยต่ำให้สมาชิกใช้ในการนำเงินมาฟื้นฟูกิจการที่ตนมีความชำนาญอยู่ เพื่อให้สามารถที่จะดำเนินกิจการต่อไปได้ซึ่งต้องทำไปพร้อมกับการปรับแนวคิด การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ด้วยการนำเอาบทเรียนที่ผ่านมามาเป็นบทเรียนในการดำรงชีวิตต่อไปอย่างไม่ประมาทเหมือนที่ผ่านมา นอกจากนี้ยังสามารถนำเอาความรู้ที่มีมาต่อยอดในการประกอบอาชีพให้มีการพัฒนาที่มากขึ้น สำหรับสมาชิกกลุ่มที่ 2 ใช้วิธีการหารายได้เพิ่มให้กับสมาชิกด้วยการหาอาชีพเสริมให้ทำ เพื่อให้มีรายได้มากขึ้นเพิ่มเติมจากรายได้หลัก พร้อมกับวางแผนการใช้เงินให้ครอบคลุมให้มีรายเหลือเพียงพอกับการใช้จ่ายและใช้หนี้สิน ปรับตัว ปรับแนวคิดใหม่ด้วยการนำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ยังมีการออมเงินเพื่อให้มีเงินเก็บในการนำเงินไปประกอบอาชีพและชำระหนี้สินด้วย เมื่อชำระหนี้สินหมด ก็ยังคงมีที่ดินทำกินไว้ให้ลูกหลานได้ใช้ทำประโยชน์ต่อไปในอนาคต ส่วนสมาชิกกลุ่มที่ 3 เมื่อสมาชิกได้รับการช่วยเหลือจากกองทุนฟื้นฟูแล้วทางกลุ่มจะใช้วิธีการเรียกประชุมสมาชิกถามถึงความต้องการในการประกอบอาชีพ ว่าต้องการทำอาชีพอะไร ใช้เงินเท่าไร มีวิธีการอย่างไร เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาทำแผนฟื้นฟูอาชีพให้ครอบคลุมตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงส่งผลผลิตออกจำหน่าย โดยกลุ่มฯจะต้องหาแหล่งวัตถุดิบ แรงงานที่ใช้ในการผลิต หาความรู้ เทคนิคใหม่ ๆ มาใช้ในการประกอบอาชีพ พร้อมกันนี้ต้องหาตลาดในการจำหน่ายผลผลิต ซึ่งกลุ่มฯ จะใช้วิธีการรวมกลุ่มกัน เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แลกเปลี่ยนความคิด แรงงาน ซึ่งต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจากเคมี มาสู่วิถีชีวภาพ เปลี่ยนความคิดไม่ทำอะไรตามกระแส ใช้ความรู้ความชำนาญของตนเป็นหลักในการเลือกประกอบอาชีพ วางแผนเป้าหมายในชีวิตจะไม่เป็นหนี้สิน เพราะเป็นหนี้แล้วเป็นทุกข์ นอกจากนี้ทางกลุ่มฯ ยังมีแผนในการที่จะนำวัตถุดิบที่มีอยู่จากกิจการประกอบอาชีพเกษตรกรรมมาแปรรูป เช่น ข้าว ทุเรียน ก้อนเห็ดที่หมดเชื้อแล้ว มาทำเป็นปุ๋ยใช้ในนาไร่ เพื่อลดต้นทุนในการผลิต ทำให้สมาชิกมีรายได้เพียงพอต่อการใช้จ่าย และการชำระหนี้สิน และสร้างความมั่นคงในชีวิตในระยะยาวต่อไป นอกจากนี้ยังมีการเข้ารับการอบรมความรู้เกี่ยวกับกฎหมายหนี้สิน ทำให้เข้าใจในเรื่องของกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้อย่างชัดเจนมากขึ้น รู้ถึงขั้นตอน วิธีการ และกระบวนการทางกฎหมายตั้งแต่ก่อนเป็นหนี้จนถึงล้มละลาย ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้น ๆ ได้ และยังสามารถนำความรู้ที่ได้ไปวางแผนในการจัดการปัญหาหนี้สิน รวมถึงสามารถแนะนำให้กับบุคคลอื่นที่มีปัญหาหนี้สินได้เข้าใจในขั้นตอนและกระบวนการทางกฎหมาย เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ทันสถานการณ์ ไม่ต้องรอจนถึงภาวะวิกฤติ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

5.1 สรุปผลที่ได้จากการวิจัย

กลุ่มเกษตรกรรวมใจ หมู่ 7 เป็นการรวมตัวกันของสมาชิกที่ประสบปัญหาหนี้สินอันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นผลมาจากหลายปัจจัย เช่น ภัยธรรมชาติ ต้นทุนการผลิต ราคาผลผลิตตกต่ำ ปัญหาโรคระบาด รวมถึงปัญหาความเสี่ยงในการประกอบอาชีพ ความเหลื่อมล้ำในสังคม เศรษฐกิจ หากมองย้อนไปในอดีตในรุ่นของพ่อแม่จะพบว่า การทำเกษตรไม่มีหนี้สิน การประกอบอาชีพจะมีลักษณะของการช่วยเหลือ แบ่งปันกัน ไม่ต้องจ้างแรงงาน แตกต่างจากในรุ่นลูกจะมีการทำการเกษตรแบบตัวใครตัวมัน ต่างคนต่างอยู่ มีการลงทุนที่สูง มีการจ้างแรงงาน ทำให้เกิดปัญหาหนี้สินตามมา

จากสถานการณ์ปัญหาที่ผ่านมา คือ การผิมนัดชำระหนี้ส่งผลให้เกิดการดำเนินคดีตามกฎหมายของสถาบันการเงินเจ้าหนี้ ได้แก่ การฟ้องร้อง การยึดทรัพย์ การขายทอดตลาด รวมไปถึงการสืบทรัพย์อื่น ๆ เพิ่มในกรณีที่ธนาคารซื้อทรัพย์ไว้ เพื่อขายทอดตลาดนำเงินมาใช้หนี้สิน ซึ่งถือว่าเป็นหนี้วิกฤติที่สุดของสมาชิกภายในกลุ่ม ฯ โดยสถานการณ์หนี้สินของสมาชิกภายในกลุ่ม ฯ ทั้ง 21 ราย พบว่า ผิมนัดชำระ (NPL) จำนวน 2 ราย ฟ้องดำเนินคดี จำนวน 3 ราย ขายทอดตลาด จำนวน 4 ราย ธนาคารซื้อทรัพย์แล้ว (NPA) จำนวน 3 ราย และฟ้องขับไล่ จำนวน 3 ราย ซึ่งมีสาเหตุของการเป็นหนี้มาจาก 1. การลงทุนที่สูงแล้วประสบปัญหาขาดทุน ซึ่งเกิดจากภัยธรรมชาติ ได้แก่ น้ำท่วม น้ำแล้ง แมลงศัตรูพืช โรคระบาดที่มากตามฤดูกาล และการตายของสัตว์เลี้ยงที่เกิดจากโรคระบาด และระบบนิเวศที่สะสมโรคไว้ 2. ราคาผลผลิตตกต่ำ แต่ปัจจัยการผลิตสูงขึ้น เช่น ค่าอาหารสัตว์ ค่ายา วัคซีน ค่าปุ๋ย ฯลฯ 3. การขยายการเลี้ยงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะอยากได้กำไรมากขึ้น แต่ไม่ประสบผลสำเร็จอย่างที่คิดไว้ ทำให้ขาดและเป็นหนี้สินเพิ่มขึ้น 4. ความเหลื่อมล้ำในสังคมเศรษฐกิจ ซึ่งเห็นได้จากความไม่ซื่อตรงของผู้จำหน่ายวัตถุดิบในการผลิต คือ มีการผสมปนมาในลำที่นำมาให้หมูกิน ใช้ปลายข้าวเน่าผสมกับปลายข้าวดี มาจำหน่าย ส่งผลให้อาหารที่ได้ไม่มีคุณภาพ หมูไม่กิน จึงต้องหันมากินอาหารเม็ดแทน ทำให้ต้นทุนสูงขึ้น นอกจากนี้เมื่อเกิดปัญหาใดๆ ขึ้นเกษตรกรมักจะเป็นผู้ต้องรับสภาพปัญหาฝ่ายเดียว ไม่มีหน่วยงานภาค รัฐเข้ามาให้ความช่วยเหลือเท่าที่ควร 5. ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการประกอบอาชีพ ไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาให้ความรู้จัดหาแหล่งจำหน่ายผลผลิต 6. นโยบายของภาครัฐที่ส่งเสริมให้ผลิตแต่ไม่มีการรับซื้อในกรณี

ล้มเหลว 7. การเอาเปรียบจากสถาบันการเงินในการไม่ปล่อยให้ลงทุนทั้งที่ยังมีศักยภาพที่จะทำได้ต่อรวมไปถึงการคิดดอกเบี้ย 8. ความโลภของเกษตรกรเองที่อยากได้เพิ่มขึ้นมาก ๆ อยากรวย ไม่รู้จักพอ

จากบทเรียนที่ผ่านมาทำให้เห็นความโลภ ความอยากได้ที่มากขึ้นไม่รู้จักพอเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดหนี้สิน นอกจากนี้ก็ยังมีสาเหตุอื่น ๆ อีกหลายสาเหตุดังที่ได้กล่าวมาแล้วที่ทำให้เกิดปัญหาหนี้สินจนกลายหนี้วิกฤติในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อครอบครัว สุขภาพ และปัญหาทางสังคม นำมาซึ่งการหาทางออกในการแก้ปัญหา การรวมกลุ่มกันจึงเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด เพราะมีการเรียนรู้ร่วมกัน หาแนวทางแก้ไขร่วมกัน รวมถึงมีศักยภาพในการแก้ไขปัญหามากขึ้น นอกจากนี้การรวมกลุ่มยังทำให้ไม่เครียดสบายใจมากขึ้น ไม่ต้องกลัวต่อสถานการณ์ต่างๆเหมือนสมัยก่อน เช่น การทวงหนี้จากเจ้าหนี้ หมายศาล ธนาการมายึดที่ดิน โดยที่สมาชิกทุกคนคิดว่าจะไม่กลับไปเป็นหนี้ อีก รวมถึงทีมวิจัยได้ช่วยกันทำแผนที่ชุมชนและที่อยู่ของกรณีศึกษา เพื่อให้เห็นภาพรวมของชุมชนและการกระจายตัวของสมาชิกผู้ประสบปัญหาหนี้สิน เพื่อให้ง่ายต่อการวางแผนการแก้ไขปัญหาให้ตรงจุด

แนวทางการแก้ปัญหาหนี้สินที่ผ่านจะใช้การแก้ไขปัญหาผ่านการเป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร โดยการขึ้นทะเบียนองค์กร และทะเบียนหนี้ แล้วรอให้กองทุนฟื้นฟู ๖ ดำเนินการชำระหนี้แทน จากนั้นไปผ่อนชำระหนี้สินกับกองทุนฟื้นฟู ๖ แทนเจ้าหนี้เดิม โดยการทำสัญญาเช่าซื้อทรัพย์สินจากกองทุนฟื้นฟูฯ ซึ่งในระหว่างนี้หากมีการดำเนินคดีทางกฎหมายก็จะใช้กลไกของกองทุนฟื้นฟูฯ ร่วมกับสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.) ในการชะลอคดีออกไปก่อนจนกว่าจะได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานของภาครัฐ หรือมีความพร้อมในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ซึ่งทางกลุ่มฯ มีการเข้าร่วมกับสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.) ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินในภาพรวมระดับประเทศ เสนอนโยบายที่เป็นผลดีต่อเกษตรกร เรียกร้องให้หน่วยงานภาครัฐแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูฯ โดยที่สมาชิกภายในกลุ่มจะมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยเริ่มจากการประชุมหารือ มีมติร่วมกันในการแก้ปัญหาหนี้สินในกรณีต่าง ๆ รวมถึงการร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหนี้สิน เช่น การประชุมประจำเดือน การออมทรัพย์ กาประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงการชุมนุมเรียกร้องให้หน่วยงานรัฐแก้ไขปัญหาหนี้สินในส่วนกลาง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อให้สมาชิกมีการออม และใช้เงินที่ได้จากการออมของสมาชิกมาเป็นทุนให้สมาชิกนำไปใช้ในการฟื้นฟูอาชีพของตนเอง ซึ่งจะเป็นวิธีการแก้ปัญหาลักษณะอื่น

5.2 ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย

5.2.1 บริบทของชุมชน พบว่า เป็นชุมชนเก่าแก่อายุประมาณ 200 ปี มีต้นยางคู่ที่เป็นลักษณะเด่นของชุมชน มีการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ รุ่นปู่ย่าตายาย รุ่นพ่อแม่ ใช้วิธีการถางป่าเพื่อจับจองพื้นที่ในการทำเกษตรและอยู่อาศัย บางส่วนเมื่อถางป่าจนอยู่ในสภาพที่พร้อมกับการทำเกษตรแล้วก็ถูกผู้มีอิทธิพลมาแย่งสิทธิในการจับจองพื้นที่แปลงนั้นไป จนถึงในรุ่นลูกได้รับมรดกจากพ่อแม่เมื่อแยกครอบครัว ซึ่งเหลือที่ดินไม่มากแล้ว อาชีพหลักก็จะทำเกษตร ได้แก่ ทำนา ทำไร่ ในการทำเกษตรในรุ่นพ่อแม่ไม่มีหนี้สิน เพราะที่ใช้วิธีการลงแขก ใช้แรงงานแลกเปลี่ยนกัน แต่ในรุ่นลูกการทำเกษตรเปลี่ยนไป สภาพของพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงไม่เอื้อต่อการทำเกษตรแบบเดิม คือ ไม่มีน้ำทำนา ทำไร่ เมื่อมีทางเลือกอื่นที่น่าสนใจคือ การเลี้ยงหมูจึงหันไปเลี้ยงหมู ซึ่งมีการลงทุนที่สูง มีการจ้างแรงงานในภาคการผลิต ทำให้เป็นหนี้

5.2.2 สถานการณ์การเป็นหนี้สินในปัจจุบันของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรรวมใจ หมู่ 7 พบว่าสถานการณ์ หนี้สินอยู่ในขั้นวิกฤติ ลักษณะเป็นหนี้ผิวน้ำชำระ ถูกฟ้องร้อง ดำเนินคดี ยึดทรัพย์สิน ขาดตลาด บางรายทรัพย์สินถูกธนาคารเจ้าหนี้ยึดทรัพย์ไว้ (NPA) กำลังจะถูกไล่ออกจากพื้นที่

5.2.3 สาเหตุของการเป็นหนี้ของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรรวมใจ หมู่ 7 มีสาเหตุมาจากปัจจัยดังต่อไปนี้ คือ 1. การลงทุนที่สูงแล้วประสบปัญหาขาดทุน ซึ่งเกิดจากภัยธรรมชาติ ได้แก่ น้ำท่วม น้ำแล้ง แมลงศัตรูพืช โรคระบาดที่มาตามฤดูกาล และการตายของสัตว์เลี้ยงที่เกิดจากโรคระบาด และระบบนิเวศที่สะสมโรคไว้ 2. ราคาผลผลิตตกต่ำ แต่ปัจจัยการผลิตสูงขึ้น เช่น ค่าอาหารสัตว์ ค่ายา วัคซีน ค่าปุ๋ย ฯลฯ 3. การขยายการเลี้ยงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะอยากได้กำไรมากขึ้น แต่ไม่ประสบผลสำเร็จอย่างที่คิดไว้ ทำให้ขาดทุนและเป็นหนี้สินเพิ่มขึ้น 4. ความเลื่อมล้ำในสังคมเศรษฐกิจ ซึ่งเห็นได้จากความไม่ซื่อตรงของผู้จำหน่ายวัตถุดิบในการผลิตอาหารหมู คือ มีการผสมปูนมาลงในลำนํ้ามาให้หมูกิน ใช้ปลายข้าวเน่าผสมกับปลายข้าวดี มาจำหน่าย ส่งผลให้ได้อาหารที่ได้ไม่มีคุณภาพ หมูไม่กิน จึงต้องหันมากินอาหารเม็ดแทน ทำให้ต้นทุนสูงขึ้น นอกจากนี้เมื่อเกิดปัญหาใด ๆ ขึ้นเกษตรกรมักจะเป็นผู้ต้องรับสภาพปัญหาฝ่ายเดียว ไม่มีหน่วยงานภาค รัฐเข้ามาให้ความช่วยเหลือเท่าที่ควร 5. ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการประกอบอาชีพ ไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาให้ความรู้ จัดหาแหล่งจำหน่ายผลผลิต 6. นโยบายของภาครัฐที่ส่งเสริมให้ผลิตแต่ไม่มีการรับผิดชอบในกรณีที่ล้มเหลว 7. การเอาเปรียบจากสถาบันการเงินในการไม่ปล่อยให้ผู้เฒ่ามาลงทุนต่อทั้งที่ยังมีศักยภาพที่จะทำได้ต่อ รวมไปถึงการคิดดอกเบี้ยที่สูง 8. ความโลภของเกษตรกรเองที่อยากได้เพิ่มขึ้นมาก ๆ อยากรวย ไม่รู้จักพอ

5.2.4 แนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินโดยการรวมกลุ่มกัน แล้วใช้กระบวนการของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พร้อมกับการเข้าร่วมกับ สภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.) ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินในภาพรวมระดับประเทศ เสนอนโยบายที่เป็นผลดีต่อเกษตรกร เรียกร้องให้หน่วยงานภาครัฐแก้ไขปัญหาหนี้สิน ตลอดจนใช้การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อให้สมาชิกมีการออม และใช้เงินที่ได้จากการออมของสมาชิกมาเป็นทุนให้สมาชิกนำไปใช้ในการฟื้นฟูอาชีพของตนเอง นอกจากนี้ยังมีการเข้ารับการอบรมความรู้เกี่ยวกับกฎหมายหนี้สิน ทำให้เข้าใจในเรื่องของกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้อย่างชัดเจนมากขึ้น รู้ถึงขั้นตอน วิธีการ และกระบวนการทางกฎหมาย ซึ่งจะเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาอีกอย่างหนึ่ง

5.3 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการวิจัย

5.3.1 ความเปลี่ยนแปลงในระดับตัวคน

5.3.1.1 กล้าพูด กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงความคิดเห็นออกมาขึ้น

5.3.1.2 ให้ความสำคัญกับการร่วมกิจกรรมของกลุ่มฯ มากขึ้น

5.3.1.3 ได้ฝึกตัวเองให้มีความใจเย็น มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย

5.3.1.4 ได้พัฒนาตัวเองให้มีความสามารถมากขึ้นทั้งในเรื่องการเขียน การอ่าน การพูด รวมไปถึงการนำเสนอข้อมูล และผลการวิจัยในการเผยแพร่

5.3.1.5 มีความคิดเป็นของตนเองมากขึ้น กล้าที่จะตัดสินใจโดยไม่ต้องทำตามคนอื่นในทุก ๆ เรื่อง

5.3.1.6 ได้เรียนรู้ และรู้จักขั้นตอนการทำวิจัยว่าเป็นอย่างไร มีประโยชน์อย่างไร และจะนำผลการวิจัยไปใช้ได้อย่างไรบ้าง

5.3.2 ความเปลี่ยนแปลงในระดับกลุ่ม

5.3.2.1 มีข้อมูลของสมาชิกที่เป็นข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจนสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เช่น สถานะหนี้อยู่ในขั้นไหน เพื่อเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหา และการประสานขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.3.2.2 เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มฯ ทำให้สมาชิกเข้าใจถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม และให้ความร่วมมือในการร่วมแรงร่วมใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม ฯ

5.3.2.3 ได้พัฒนาทักษะต่าง ๆ มากขึ้นจากการทำวิจัย เช่น การคิดประเด็นปัญหา การตั้งคำถามในแบบสอบถาม การเขียนประเด็นที่สนใจศึกษาต่าง ๆ รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.3.2.4 มีความรู้ด้านกฎหมายที่ชัดเจนมากขึ้น สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาให้กับสมาชิกในเบื้องต้นได้มากขึ้น

5.3.3 ความเปลี่ยนแปลงในระดับเครือข่าย

5.3.3.1 มีการประสานความร่วมมือเป็นไปในแนวทางเดียวกัน มีความรู้ ความเข้าใจไปในทางเดียวกัน

5.3.3.2 การกำหนดทิศทางการแก้ไขปัญหาหันมีความชัดเจน ง่ายต่อการทำความเข้าใจ สามารถนำเสนอแนวนโยบายในการแก้ไขปัญหาให้กับภาครัฐได้ตรงประเด็น

5.3.3.3 นำความรู้ทางกฎหมายไปเป็นช่องทางในการแก้ไขปัญหา ให้กับเกษตรกรได้มากขึ้น และทันต่อสถานการณ์

5.4 ปัญหาและอุปสรรค

เนื่องจากสภาพปัญหาของทีมวิจัย และสมาชิกกลุ่มที่มีหนี้สินค่อนข้างวิกฤต สมาชิกกลุ่ม ๆ ส่วนใหญ่มีภาระในการทำงานและการดำเนินชีวิตสูง ทำให้มีเวลาให้กับโครงการน้อย ประกอบกับส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มีปัญหาสุขภาพ ไม่สามารถใช้เวลากับโครงการได้เต็มที่ นอกจากนี้ส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย และไม่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทำให้การสื่อสารบางครั้งไม่ทันต่อสถานการณ์ มีความล่าช้า

5.5 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

5.5.1 ควรที่หาลูกหลาน หรือคนรุ่นใหม่มาช่วยเรื่องการทำงานเพิ่มขึ้น

5.5.2 ควรที่จะสอนการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เบื้องต้นแบบง่าย สำหรับใช้งานได้จริง

5.5.3 ควรมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ได้จากการวิจัย เพื่อจะได้ทราบว่าสมาชิกแต่ละท่านมีความเข้าใจมากน้อยเพียงใด

5.5.4 ควรมีการต่อยอดการวิจัยออกไปในเรื่องอื่นๆ อีก โดยเฉพาะเรื่องที่สมาชิกให้ความสนใจ

5.5.5 ควรมีการติดตามผลว่าได้ผลอย่างไร ตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกกลุ่ม ๆ ได้มากน้อยเพียงใด

รายการอ้างอิง

- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร: 598 Print.
- พีธกร ศรีบุตรวงศ์ .“บทเรียน คืออะไร” [ออนไลน์] สืบค้นได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/599213> วันที่สืบค้น 18 ธันวาคม 2561.
- วณิฏา ศิริวรสกุล และ วชิรินทร์ อินทรพรหม (2559). “การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์วัฒนธรรม : กรณีศึกษาตำบลเกาะเกิด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” วารสาร วิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2559).
- วิภาวี กฤษณะภูติ และกิตติศักดิ์ ปลาทอง (2556) “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการชุมชนในภาวะมหาอุทกภัยปี 2554: เรียนรู้ความสำเร็จจากชุมชนเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ 30 (2) พ.ค. - ส.ค. 56.
- สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏกระทรวงศึกษาธิการ สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย. 2545. ชุดวิชาการวิจัยชุมชน. นนทบุรี: เอส.อาร์. พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์.
- สำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2555). “พฤติกรรมความเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตร พ.ศ. 2554” [ออนไลน์] สืบค้นได้จาก binfopub@nso.go.th วันที่สืบค้น 18 ธันวาคม 2561.

ภาคผนวก

รายนามนักวิจัย

1. นางทองใบ พุดซ้อน หัวหน้าโครงการวิจัย
2. นายบุญพันธุ์ ศิรินิยมผล นักวิจัย
3. นางมณฑิยา นพศิริ นักวิจัย
4. นางภาวินี จันทพร นักวิจัย
5. นางสาวสุวรรณ นิราษ นักวิจัย
6. นายไพรัช ภูมิธิษฐ์ นักวิจัย
7. นางอุไร ไชยมาตร นักวิจัย
8. นายประเทือง ศรีสวัสดิ์ นักวิจัย
9. นางอรุณ อินทโชติ นักวิจัย
10. นายสมร่าง ตันยะกุล นักวิจัย
11. นางสาวมณฑนา จำปาโชติ นักวิจัย

แบบสอบถาม

โครงการ บทเรียนความรู้สู่การแก้ไขปัญหาหนี้สิน โดยมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรรวมใจ (หมู่ 7)
คำชี้แจง ประเด็นคำถามใช้เป็นแนวคำถามสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกรรวมใจซึ่งส่วนใหญ่ประสบ
ปัญหาหนี้วิกฤตจำนวน 21 คน และชาวบ้านในชุมชนที่เป็นหนี้จำนวน 3 คน

ส่วนที่ 1 บริบทของชุมชนและบริบทของกลุ่มเกษตรกรรวมใจ

(1) บริบทของชุมชน (ประวัติความเป็นมาของชุมชน แหล่งน้ำ ลักษณะที่ดินทำกิน ป่าไม้
การประกอบอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา)

(2) บริบทของกลุ่มเกษตรกรรวมใจ ประวัติความเป็นมา วัตถุประสงค์ กิจกรรมสำคัญ
กรรมการ จำนวนสมาชิก การบริหารจัดการกลุ่ม ข้อบังคับ กฎระเบียบของกลุ่ม

(3) สถานะของผู้เป็นหนี้

- ชื่อ-นามสกุล
- อายุ
- ที่อยู่
- จำนวนสมาชิกในครอบครัว/การประกอบอาชีพของสมาชิก/สมาชิกที่หารายได้

(4) อาชีพ

- อาชีพดั้งเดิม
- อาชีพที่ก่อให้เกิดหนี้
- อาชีพปัจจุบัน

(5) รายละเอียดของหนี้สิน

- แหล่งเงินกู้ (ที่ใดบ้าง)
- จำนวนเงินกู้
- ช่วงเวลาที่กู้
- อัตราดอกเบี้ย
- หลักทรัพย์ในการใช้กู้
- สถานะหนี้แต่ละก้อนในปัจจุบัน

(6) สาเหตุของการเกิดหนี้

- การลงทุน (เลี้ยงหมู,ปลูกยูคา,ปลูกมัน)
- กู้มาชำระหนี้
- ค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน
- การศึกษา (ค่าเทอม)
- สร้างที่อยู่อาศัย
- ซ่อมแซมที่อยู่อาศัย

(7) แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้

(7.1) การแก้ไขปัญหาหนี้สินและบทเรียนในอดีตที่ผ่านมาก่อนเข้ากลุ่ม

(7.2) แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินระดับบุคคล เช่น ทำอาชีพเสริม เจริญจากกับเจ้าหนี้

ปรับโครงสร้างหนี้ ขยายทรัพย์สินเพื่อชำระหนี้

(7.3) แนวทางการแก้ไขปัญหานี้สินระดับกลุ่ม เช่น บทบาทของสมาชิกบทบาทของกลุ่มในการแก้ปัญหานี้สิน มีวิธีการเจรจากับเจ้าหนี้อย่างไร

(7.4) แนวทางการแก้ไขปัญหานี้สินระดับเครือข่าย สภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.)

(7.5) มีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหายังไร

(8) บทเรียนการแก้ไขปัญหานี้สินของสมาชิก

(8.1) การนำความรู้ ข้อมูลไปใช้

(8.2) ประสบการณ์บทเรียนเรื่องนี้

(8.3) ปัญหาหรือข้อจำกัดของตัวเองเองในการแก้หนี้

(9) บทเรียนการแก้ไขปัญหานี้สินระดับ กลุ่ม (กลุ่มเกษตรกรรวมใจ)

(9.1) การรวมกลุ่มมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหานี้สินอย่างไร

(9.2) สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการรวมกลุ่ม

(9.3) ปัญหาหรือข้อจำกัดของกลุ่ม

(10) บทเรียนการแก้ไขปัญหานี้สินระดับ เครือข่าย สค.ปท.

(10.1) สค.ปท.มีช่องทางการแก้ไขปัญหานี้สินอย่างไร

(10.2) การรวมพลังในระดับเครือข่ายเพื่อการแก้ไขปัญหานี้สินเกษตรกรที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหานี้สิน

(10.3) ปัญหาหรือข้อจำกัดของเครือข่าย สค.ปท.

กำหนดการศึกษาดูงาน

โครงการ บทเรียน ความรู้ สู่การแก้ไขปัญหาหนี้สิน โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกร
รวมใจ หมู่ 7 ตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

เวลา	รายละเอียด
08.30 – 09.00 น	จุดนัดหมายรวมตัว ณ ที่ทำการกลุ่มพัฒนาเกษตรกร หมู่ 7 เพื่อเดินทางไปยังสถานที่ศึกษาดูงาน
09.00 - 12.00 น	ศึกษาดูงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS) จังหวัดฉะเชิงเทรา หมู่บ้านหนองตาลอด หมู่ 11 ตำบลบ้านช่อง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อศึกษาในเรื่องดังต่อไปนี้ ความรู้เรื่องของกลุ่ม PGS ความเป็นมาของกลุ่ม PGS ชนิดพืช / ผักที่ปลูก ตลาดของสินค้า การลงแปลง พร้อมกับการสาธิต จำนวน 2 แห่ง วิทยากร โดย.คุณนิกร เบญจวรรณ
12.00 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 17.30 น	ศึกษาดูงานที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อศึกษาในเรื่องการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของเห็ด โดย เจ้าหน้าที่กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
17.30 น.	เดินทางกลับที่พักโดยสวัสดิภาพ

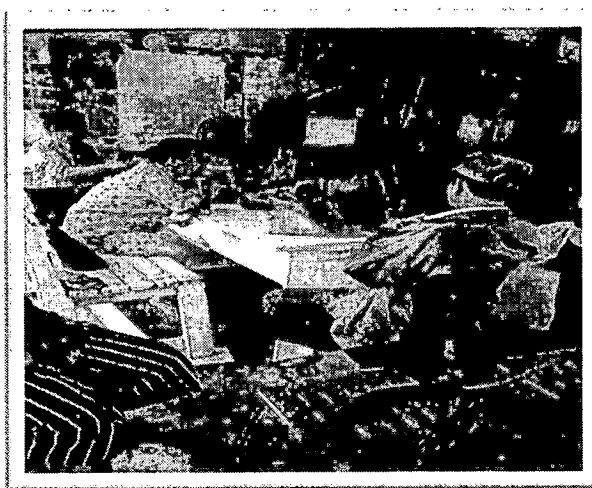
ภาพกิจกรรม กิจกรรมประชุมทีมวิจัยประจำเดือน

กิจกรรมจัดเวทีชี้แจงโครงการแก่สมาชิกกลุ่ม

ภาพกิจกรรม (ต่อ) กิจกรรมเวทีเตรียมความพร้อมในการเก็บรวบรวมข้อมูล

กิจกรรมเก็บรวบรวมข้อมูลหนี้สินของสมาชิกและคนในชุมชน

ภาพกิจกรรม (ต่อ) กิจกรรมศึกษาดูงาน

